

Hedendaagse architectuur
in Leuven 2006/2010

VOORWOORD 4 / ARCHITECTUUR EN DE KLEINE STAD 6 / TIJDSLIJN
8 / TUSSEN STEDENBOUWKUNDIGE DROMEN EN ARCHITECTURALE
DADEN 16 / OMGAAN MET HET BESTAANDE: ARCHITECTUUR ALS
MAATWERK 30 / DWARS DOOR DE STAD *een wandeling langs recente gebouwen door
de openbare ruimte van leuven* 42 // **EENGEZINSWONING VERBOUWING** Woning
Vandael - Reumers 60 | Het negende gebod 62 | Woning Dechamps 64 | Woning Lombaert
- Vanhassel 66 | Woning D'Haeyer - Van Poucke 68 | Woning Patteet - Mols 70 | Woning Van
den Brempt - Van Kersschaever 72 | Pastorie St. Geertruikerk 74 | Woning Vanhoute - Deridder
76 | Woning Parton - Eerlingen 78 | Woning De Belder - Robijns 80 | Woning Peeters - Dillen
82 // **EENGEZINSWONING NIEUWBOUW** Woning+architectenpraktijk Van Laer
84 | Woning Evenepoel - Lettens 86 | Woning Ravier - Lemmens 88 // **MEERGEZINS-
WONINGEN** Appartementen+kantoor Ridderstraat 90 | Patiowoningen Lebu 92 | M3 94
| Zwembadsite 96 | Barbarahof 98 | Centrale Werkplaatsen Blok B+E 100 | Centrale Werk-
plaatsen Blok A 102 // **ONDERWIJSGEBOUWEN** Rectoraat en universiteitshallen K.U.
Leuven 104 | Sociale Wetenschappen K.U. Leuven 106 | Monitoraten K.U. Leuven 108 | Vlerick
Management School 110 | Vrije Basisschool De Twijg 112 | De Klare Bron School 114 // **BE-
DRIJFSGEBOUWEN** Stadskantoor+KBC verzekering 116 | Wetenschapspark Arenberg
118 | VMM Besturingsgebouw 120 | Sociaal bedrijventrum Veilingsite 122 | Mafrans 124 |
H²O 126 | Tandartsenpraktijk C.P.I.L. 128 | Kantoor WIT Architecten 130 // **CULTURELE
GEBOUWEN** Museum M 132 // **NOTITIERUIMTE** 134 //

Voorwoord

Beste architectuurliefhebber,

De stad Leuven heeft oog voor kwaliteitsvolle architectuur, die op haar manier hedendaagse bouwwerken weet in te passen in onze eeuwenoude en springlevende stad. Daarom blijven we verdienstelijke projecten in de kijker stellen en hen ook op deze manier honoreren.

Samen met 'Stad en Architectuur' reiken we vierjaarlijks een architectuurprijs uit die gekoppeld wordt aan een tentoonstelling. In de tussenliggende even jaren verzorgen we telkens een publicatie. Zo wisselen prijs en publicatie elkaar om de twee jaar af.

In deze publicatie vind je een selectie van architectuurprojecten uit de periode 2006-2010. Van alles wat: zowel het collectief als het privé wonen komen aan bod evenals de universitaire en de bedrijfsgebouwen.

Wanneer is een project architecturaal goed?

De gustibus (et coloribus) non est disputandum! (Over smaak (en kleuren) valt niet te twisten)

Als een project functioneel, kwalitatief en eigentijds is (een project waarin de nieuwste technologie verwerkt werd), als het kortom een kunstig project is, dan heb je een pareltje van een project.

In de stad wordt dat uiteraard anders ingevuld dan op het platteland. In een stad als Leuven moet het geïntegreerd worden in het stedelijk en historisch weefsel.

De stad hoopt met dit boekje een breed publiek warm te maken voor hedendaagse architectuur en bewust te maken van het belang van kwalitatieve stedelijke ontwikkelingen.

Mijn dank en felicitaties gaan uit naar het bestuur en medewerkers van 'Stad en Architectuur', de verschillende architecten voor hun bijdrage, en uiteraard aan allen die met hun inzet deze publicatie tot stand hielpen brengen!

Veel leesplezier.

Herwig Beckers

Schepen van ruimtelijke ordening en jeugd

Maarten Delbeke

Architectuur en de kleine stad

In de vorige aflevering van Hedendaagse architectuur in Leuven, verschenen in 2006, werd de impact van de talrijke Leuvense initiatieven voor architectuur en stedenbouw zichtbaar. Het ambitieuze project voor de stationsomgeving kreeg met het Provinciehuis een zuidelijk eindpunt en het Structuurplan van 2004 stimuleerde verdichtings- en stadsvernieuwingsprojecten als de Leerlooierij, de wooncluster Cardenbergh, de Centrale Werkplaatsen of de ziekenhuissite Sint-Pieter/Sint-Rafaël. Deze tendens heeft zich sindsdien onverminderd voortgezet en wordt in voorliggend boek verder gedocumenteerd. Tegelijkertijd zijn deze en vorige afleveringen van Hedendaagse architectuur in Leuven onderdeel van een aantal initiatieven waarmee het Leuvense stadsbestuur ook buiten het kader van grootschalige of langdurige projecten architecturale kwaliteit wil stimuleren. Dit door succesvolle realisaties voor het voetlicht te plaatsen en eventueel te bekronen. Het stadsbestuur deelt deze ambitie met andere belangrijke eigenaars en opdrachtgevers in de stad en stimuleert ontwikkelaars om architectuur als een volwaardige component van elk bouwproject te beschouwen. Mede dankzij de aanwezigheid van een architectuuropleiding aan de universiteit, het succes van initiatieven als de vzw Stad en Architectuur of het Infohuis Stadsvernieuwing en de impact van projecten als de stationsomgeving heeft Leuven zichzelf ontdekt als een stad waar goede architectuur en stedenbouw thuis zijn.

Dat betekent niet dat Leuven in het afgelopen decennium is getransformeerd tot een rijkkrans van architecturale parels. De lokale bekommernis om goede architectuur die blijkt uit een publicatie als deze brengt het soort projecten voor het voetlicht dat ook elders ten lande in steeds grotere getale wordt gerealiseerd. Deze projecten kenmerken zich door soms beperkte ambities of een haast generische vormgeving. In die zin is de toestand in Leuven exemplarisch voor een meer algemene evolutie. 'Architectuur' dringt door tot steeds bredere lagen van de bevolking. Deze popularisering genereert een groeiend aantal variaties op bepaalde thema's, zoals de verbouwing of uitbreiding van de kleine rijwoning, zonder dat er daarom steeds spectaculaire architectuur wordt gemaakt. Ze installeert ook een soort impliciete norm over hoe goede architectuur er hoort uit te zien (wit, minimalistisch, opgebouwd als uit naadloos op elkaar aansluitende vlakken) en

wat ze in een gebouw teweeg moet brengen (licht, ruimte, een suggestie van flexibiliteit). Deze 'zachte' normering is op zich geen probleem. Precies dankzij dergelijke tegelijk specifieke en algemeen aanvaarde verwachtingen ten aanzien van het architectuurontwerp ontstaat er een corpus van werk dat, in zijn geheel bekeken, haast systematisch de verschillende mogelijkheden van bepaalde opgaves exploreert. Toch kunnen dergelijke verwachtingspatronen opdrachtgevers en architecten in een keurslijf dwingen dat soms mogelijkheden onbenut laat of aan de specificiteit van een particuliere opgave voorbijgaat.

De ontwerpen die aan de redactieraad zijn voorgelegd, illustreren goed de net geschetste tendenzen, enerzijds de verdere implementatie van de architecturale en stedenbouwkundige projecten van de stad en haar partners en anderzijds de groeiende aanwezigheid van een steeds breder gedragen architectuurcultuur in projecten van heel uiteenlopende schaal, ambitie en programma. Ze worden dan ook weerspiegeld in de structuur van dit boekje en de samenstelling van de selectie. Zoals reeds aangegeven, gaat deze publicatie in op de karakteristieke ontwikkelingen in Leuven van de laatste vier jaar. De bijdrage van Pieter T'Jonck bekijkt de nieuwste toevoegingen aan de stationsite, de stadskantoren door Crepain Binst Architecture, en verschillende sites van stadsvernieuwing, inbreiding of gestuurde ontwikkeling, zoals de Zwembadsite, de Barbarahof en het Wetenschapspark Arenberg. Bovendien worden een aantal projecten besproken die inpikken op actuele problematieken in de Leuvense binnenstad, zoals het Mafrans-complex in de Diestsestraat en het kantoor met drie appartementen door Daan De Volder in de Ridderstraat, die nieuwe programma's binnenbrengen op moeilijke sites en monofunctionele omgevingen, of het kleine complex van de patiowoningen in de Burchtstraat, dat in het bestaande weefsel nieuwe typologieën uittest. Dergelijke kleinschalige projecten hebben dankzij de inventiviteit van het ontwerp of het programma een belangrijk effect op de onmiddellijke omgeving en dragen zo actief bij aan het architectuurbeleid van de stad. In de meer grootschalige projecten, die worden gedragen door het stedenbouwkundige beleid van de stad, stelt Pieter T'Jonck daarentegen vast dat het grondige en langdurige voorbereidende werk niet steeds architecturale inventiviteit of gevoeligheid garandeerde. Zo bewijst de generische kantoorarchitectuur tussen het station en het Provinciehuis haast zijns ondanks de robuustheid van het stedenbouwkundige opzet. Deze vaststelling doet de vraag rijzen of de betrokken overheden de architecturale kwaliteit kunnen bewaken en over welke instrumenten zij daartoe beschikken, zeker omdat de stad meestal zelf niet als bouwheer optreedt (Muriel Degelin kaartte deze

problematiek reeds aan in Hedendaagse architectuur in Leuven 2002-2006 met betrekking tot recente verdichtingsprojecten). Anderzijds rijst de vraag naar de manier waarop architectuur zich binnen dergelijke ontwikkelingen hoort te gedragen. In welke mate vragen plekken waar het stedelijk weefsel wordt verdicht of herontwikkeld om architecturale statements?

Als het eerste artikel van dit boek de specifiek Leuvense ontwikkelingen wil documenteren en evalueren, sluiten de volgende bijdragen aan op de vaststelling dat recente ontwikkelingen in Leuven deel uitmaken van een meer algemene ontwikkeling van de architectuurcultuur hier ten lande. Concreet betekent dit dat we projecten willen tonen die vraagstukken behandelen die ook buiten Leuven vaak aan bod komen. Het belang van deze gebouwen overstijgt de lokale context niet omwille van hun intrinsieke architecturale kwaliteit (als zoiets al zou bestaan), maar omdat ze passen binnen een omvangrijkere productie waarbinnen vergelijkbare opgaves worden onderzocht. Deze projecten hebben we verdeeld over drie categorieën, die elk in een tekst worden behandeld.

Sven Sterken bespreekt de opvallend talrijke gebouwen die krachtige bestaande gegevens aanpassen of uitbreiden. Het meest zichtbare voorbeeld hiervan is Museum M, een complexe aaneenschakeling van zeer diverse bestaande gebouwen op een cruciale plek in de stad. Maar de problematiek is bijvoorbeeld ook aan de orde bij het nieuwe kantoor dat WIT-architecten voor zichzelf ontwierpen. Het gebouw speelt noodgedwongen en met brio in op de zeer specifieke randvoorwaarden van de plek, een perceel aan een drukke invalsweg naar de stad dat letterlijk in de helling van de Keizersberg zit. In projecten als deze is contextualiteit van bijzonder belang, zonder dat 'Leuven' of de condities waarbinnen in Leuven projecten tot stand komen daar noodzakelijkerwijze de doorslaggevende factor in zijn.

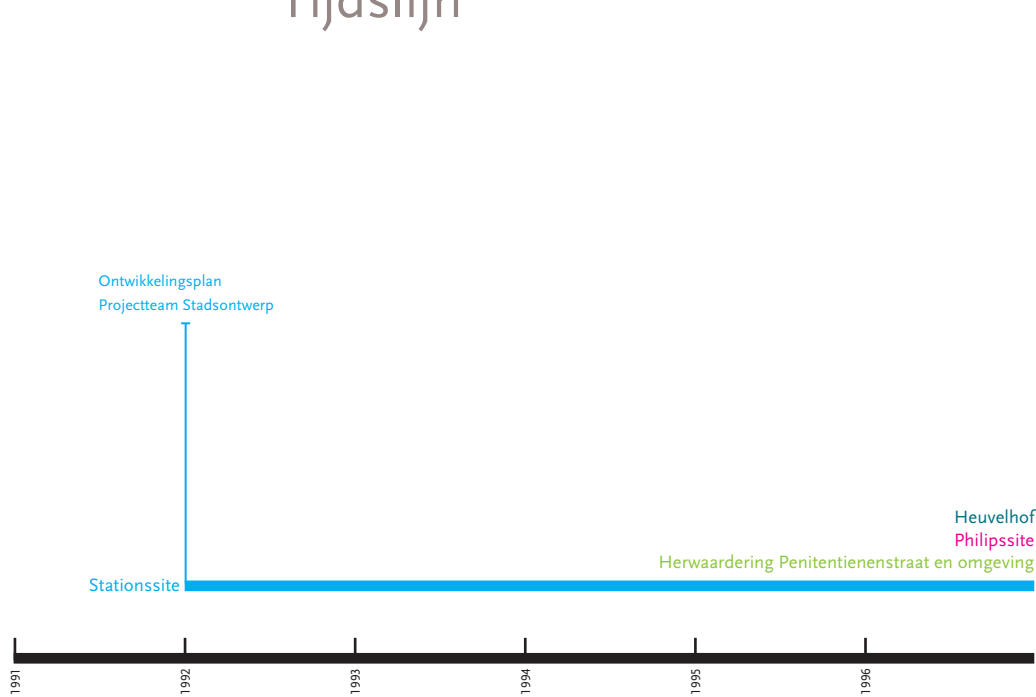
Een nog groter aantal inzendingen betrof de opgave die al eerder werd vermeld, de uitbreiding of aanpassing van de eengezingswoning en in het bijzonder de (kleine) rijwoning. Dit type kwam reeds in Hedendaagse architectuur in Leuven 2002-2006 uitgebreid aan bod onder de thema's van het stedelijk wonen en de architectenwoning. Nu bespreekt Sigrid de Jong een vrij brede selectie van dergelijke projecten die vanuit zeer vergelijkbare uitgangspunten tot steeds andere varianten aanleiding geven, omwille van variabele factoren zoals kavelbreedte, oriëntatie, naastliggende bebouwing, en uiteraard het budget en de verlangens van de opdrachtgever. Zoals de Jong opmerkt, ontstaat er binnen het vaste en vrij determinerende stramien van de kleine stad zo een voortdurend proces van transformatie, gedreven door nieuwe werk- en leefpatronen.

Tenslotte zoomt de wandeling die Jan Wijle uitstippelde in op de relaties die zichtbaar worden tussen private en publieke ruimte, tussen particuliere en openbare gebouwen. De tendens om het stedelijke weefsel opnieuw te verdichten, genereert op verschillende plekken in de stad vrij grootschalige complexen die vaak nieuwe types van bebouwing introduceren, en zo ook het karakter en de beleving van straten en pleinen grondig transformeren. Net zo merkt Wijle op dat de overheid zich op een andere manier dan voorheen in het openbaar manifesteert, en ook deze evolutie transformeert de publieke ruimte.

De stadswandeling vestigt de aandacht op de vraag die in dit boek voortdurend aan de orde is, al dan niet expliciet. Wat is eigenlijk de relatie van architectuur tot dit soort stad? Hoe belangrijk is architectuur in de transformatie van een provinciestad tot een plek waar mensen kiezen om te komen wonen? Zoals Pieter T'Jonck opmerkt, is Leuven geen New York of Parijs. Wat kan architectuur dan precies bijdragen aan het leven in een stad waarvan het culturele en maatschappelijke leven zich op een kleinere schaal afspeelt? En aan welke actoren wordt de zorg voor die architectuur het best toevertrouwd? Met deze publicatie willen en kunnen we deze vragen niet definitief beantwoorden, al was het maar omdat dit boek per definitie een momentopname biedt. Zo is het voor belangrijke realisaties in de sociale woningbouw afwachten tot de volgende editie, net als voor een aantal grote projecten die nu nog in de beginfase staan, zoals de ontwikkeling van de Vaartkom. Maar de projecten die in dit boek verzameld staan, suggereren wel dat de rol van architectuur voor het leven van een kleine stad bijzondere aandacht verdient, ook los van stedenbouw of stadsontwerp, zowel in de projecten die zich achter de gevels van bescheiden rijwoningen ontwikkelen, als in zichtbare, publieke gebouwen met een strategische positie in de stad. ●

Tijdslijn

I2
tijdslijn

Stationssite

Herinrichting van de gehele stationssite: • renovatie van stationsgebouw, nieuwe spoorwegoverkapping en bouw van nieuw busstation; • aanleg van stationsplein, parkeergarage, voetgangers-tunnel naar Kessel-Lo en verbetering doorstroming vesten • realisatie van een uitgebreid kantorencomplex met Provinciehuis, Vlaams Huis, stadskantoor en KBC verzekeringskantoren • een grote fietsenparking voor NMBS en stadskantoor.

Penitentienstraat

Revitalisatie van een oude en slecht functionerende site met een problematische vermenging van functies als wonen, handel, industrie en opslag. Integratie van kwalitatief wonen in de binnenstad door sociale koopwoningen, woningen voor middengroepen, een kantoorgebouw, een buurtpark, een fietspad, openleggen van de Dijle...

Philipssite

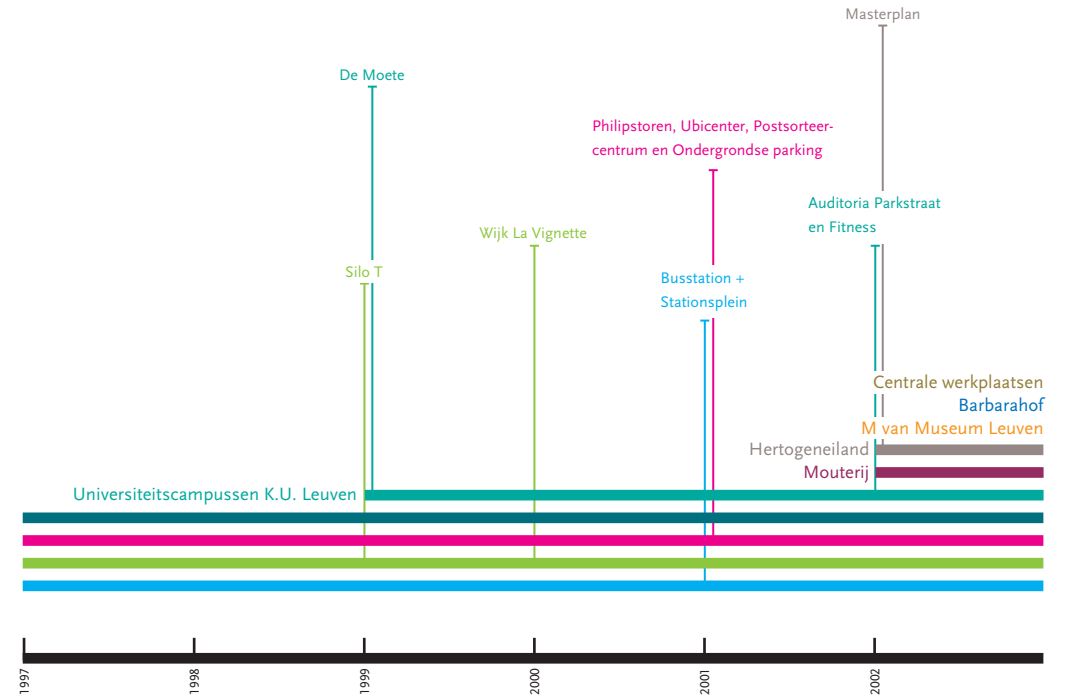
Herinrichting van de voormalige industriezone van Philips tot site voor dienstencentra en sportaccommodaties in een groene campus.

Heuvelhof

91 nieuwe sociale huurwoningen voor ouderen. Het concept 'levenslang wonen' krijgt hier vorm door een compacte éénlaagse bouwblokstructuur met binnenpatio's.

I3
tijdslijn

K.U. Leuven

Continue uitbouw van de drie universitaire campussen: • de campus menswetenschappen in de binnenstad met o.a. de nieuwe campus politieke en sociale wetenschappen • de campus exacte wetenschappen met o.a. het nieuwe • Geo-instituut, de wetenschapsbibliotheek Arenberg, het erfgoedmagazijn van Kadoc enz. • de campus Gasthuisberg met o.a. de Regafaculteit, het gebouw van onderwijs en navorsing enz.

Mouterij

Renovatie van het voormalige brouwerhuis tot loftwoningen en toevoeging van stadsvilla's met ondergrondse parkeerplaatsen.

Hertogeneiland

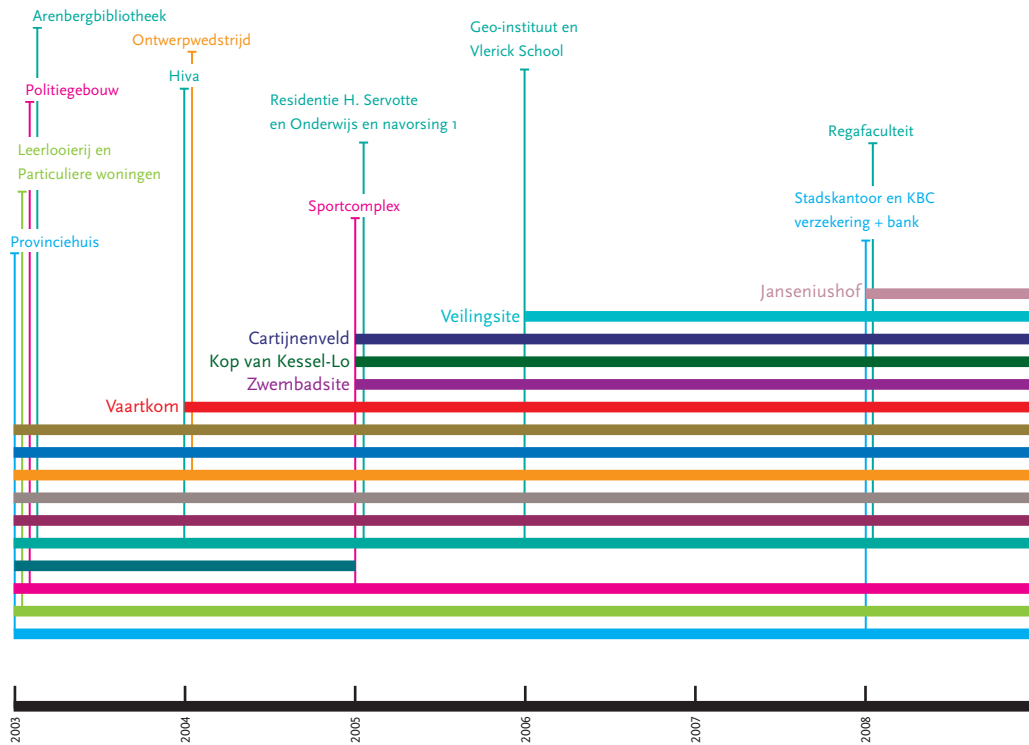
Herontwikkeling van de ziekenhuissite Sint-Pieter/Sint-Rafaël tot woongebied met ca. 850 woningen, diverse voorzieningen en diensten.

M van Museum Leuven

Hervorming van het vroegere Museum Vanderkelen-Mertens tot een heuse museum-site door de toevoeging van een nieuw gebouwencomplex.

I3
tijdslijn

Barbarahof

De bouw van 202 woningen in de oude binnenstad op de voormalige parking van de Boerenbond rond een nieuw centraal plein; dit project vormt de aanzet tot de heropbouw van de hele ziekenhuissite (met Janseniushof en Hertogeneland) in de benedenstad.

Centrale werkplaatsen

Herbestemming van de voormalige werkplaatsen van de NMBS tot woongebied met een mix van woningen voor verschillende doelgroepen; aanleg van een park en integratie van een hele reeks openbare functies in de beschermde hallen.

Vaartkom

Totale transformatie van een voormalige industriële site in drie deelgebieden: • Tussen Twee Waters, de eerste CO₂-negatieve woonwijk van België, met o.a. een hotel-, woon- en commercieel complex in de oude graansilo's • de Sluisstraat en omgeving waar vooral woningen en groen de huidige magazijnen vervangen • de noordelijke oever van de Vaartkom waar reeds enkele woonblokken in opbouw zijn en de Keizersberg die in de loop van 2010 onderdeel wordt van de stad.

Zwembadsite

Herinrichting van de site van het voormalige zwembad in het centrum van Leuven. Deze nieuwe stadsappartementen, ontworpen als riant doorzonappartementen, beschikken aan beide zijden over ruime balkons die uitzien over de stad. Het project verzoent de rust van het binnengebied met de nabijheid van stedelijke voorzieningen. Enkele passages vormen een verbinding tussen Hogeschoolplein, Pauscollege en Tiensestraat.

Kop van Kessel-Lo

Nieuw gezicht voor de stationsomgeving aan de kant van Kessel-Lo met woningen, pleinen, winkels en kantoren aansluitend aan het station.

Cartijnenveld

Renovatie van de voormalige rijkswachtkazerne en nieuwbouw van 8 stadswoningen, 29 appartementen en 36 studentenstudio's, 147 ondergrondse parkeerplaatsen.

Veilingsite

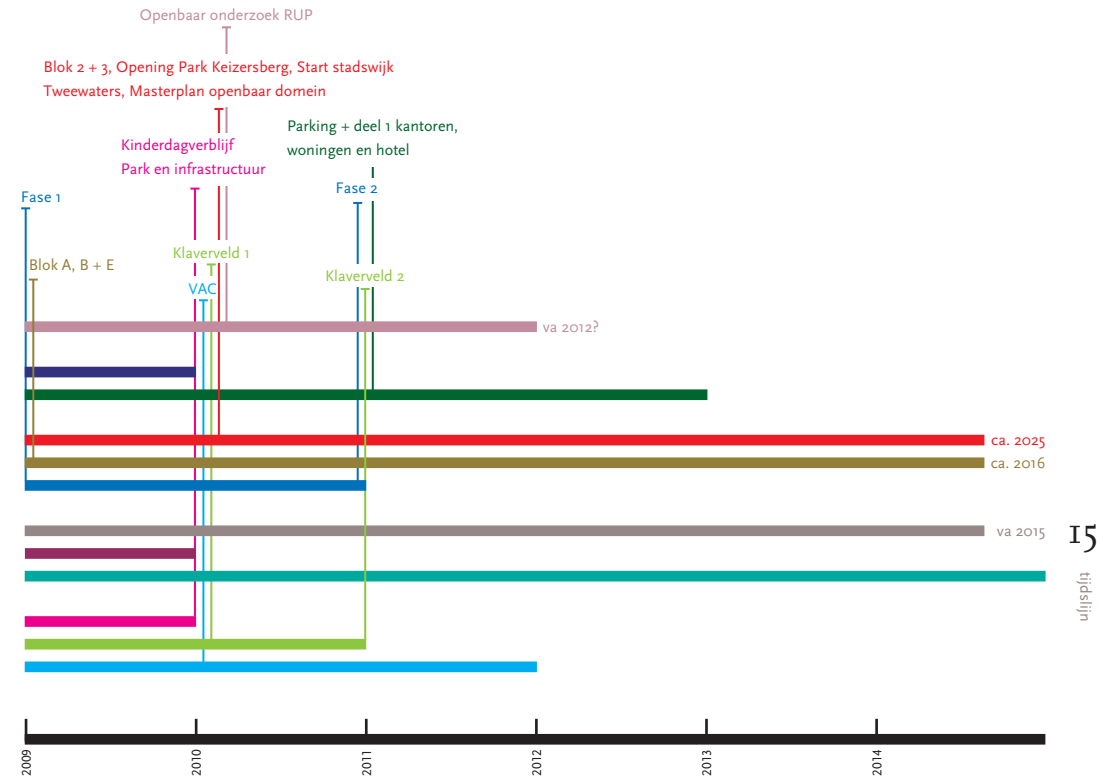

Duurzaam, sociaal en flexibel gebouw dat onderdak zal bieden aan verschillende bedrijven uit de Leuvense sociale economie.

Janseniushof

Onder het motto 'Nieuw leven langs de Dijle' is het woonproject Janseniushof het tweede van drie woonprojecten in de Leuvense benedenstad. Het gaat om 214 woonegelegenheden, van verschillende types en groottes, waaronder een 20-tal sociale huurwoningen voor senioren en een 20-tal Leuvense stadswoningen.

Pieter T'Jonck

Tussen stedenbouwkundige dromen en architecturale daden

Leuven veranderde de laatste tien jaar grondig van aanschijn. Voorbeelden zijn legio. De stationsomgeving werd aan beide zijden van de spoorlijn grondig hertekend en ontpopte zich zo tot een tweede stadscentrum naast het historische. Langs de Koning Boudewijnlaan ontstond een wetenschapspark. In het hart van de stad evolueerde de site Vanderkelen-Mertens tot een heus museum. Dat zijn slechts enkele van de talloze projecten die lopen of in de steigers staan. Op zowat elke beschikbare plek werd er het laatste decennium wel iets gebouwd, uitgebreid of gerenoveerd.

Die bedrijvigheid kwam niet uit de lucht vallen. Het structuurplan Leuven, dat aan het begin van het decennium het licht zag, was de vrucht van de intensieve denkoefeningen die in de jaren daarvoor geleverd werden om de stad klaar te maken voor 'de uitdaging van de eenentwintigste eeuw'. De grote projecten die nu lopen, werden vaak toen al voorbereid, soms zelfs als een concrete voorafbeelding van wat nu gebeurt. De huidige stadsontwikkeling vloeit met andere woorden voort uit de manier waarop we tien, zelfs twintig jaar geleden over de stad gingen denken. Ongeacht hun vormgeving zit de kwaliteit of de mislukking van nieuwe bouwprojecten dus reeds ten dele ingebakken in dat stedenbouwkundig plannen. Het wijst ook op de sterke impact van de stad op de ontwikkelingen. Toch is de stad zelf nog zelden bouwheer van grote projecten, ook niet in de sites die hier verder besproken worden. Als 'klant' van een ontwikkelaar had ze echter wel een stevige vinger in de pap bij de ontwikkeling van de kantoorgebouwen tussen het station en het Provinciegebouw.

De ontwikkelingen zijn overigens nog in volle gang. Het plannen maken is evenmin afgelopen. In de buurt van de Vaartkom verschijnen nu al grote woningbouwprojecten. In de toekomst komt daar het gigantische Tweewaters bij, dat van de oude Inbev-terreinen aan de Vaartkom een compleet nieuwe woonwijk zal maken. Verderop, in de buurt van 'La Vignette' en Terclavers, is een groot woningcomplex zo goed als opleveringsklaar. In het noorden van de stad, tussen het spoorplateau en de Vaart wordt o.a. aan een nieuw wetenschapspark gedacht.

Aan het structuurplan lag destijds een 'sense of urgency' ten grondslag: de stad moest haar slaperige imago als universiteitsstadje van zich afschudden om niet weg te deemsteren in de schaduw van Brussel. Dat veronderstelde dat er bedrijven en jobs aangetrokken werden. De universiteit was daarbij een van de belangrijke, maar zeker niet de enige gesprekspartner. Maar genoeg is dat niet. Wil je mensen aantrekken, dan moet je ook zorgen voor een hoogwaardige dienstverlening, een ruim aanbod aan culturele voorzieningen, aantrekkelijke publieke ruimtes en dito woningen. Immers, iedereen wil wel in New York, Londen of Parijs wonen, maar waarom zou je in Leuven willen zijn? De stad zal gezellig cq. spectaculair zijn, of ze zal niet zijn, om Steve Stevaert te parafraseren. Om daartoe mensen te overtuigen, was er veel werk aan de winkel.

Terugblikkend blijkt deze stadsvernieuwingsoperatie een succes. Zelfs in die mate dat Leuven zo onderhand slachtoffer van zijn eigen succes dreigt te worden. Het is bijvoorbeeld één van de weinige plekken in België waar van een crisis op de kantorenmarkt geen sprake is, zoals de burgemeester onlangs vergenoegd vaststelde. Een nadelig gevolg is dat de stad haast uit zijn voegen barst en de druk op de woningmarkt in Leuven enorm werd. De prijzen stegen in de jaren 2000 in heel Vlaanderen, maar Leuven spande wel de kroon. De prijzen benaderen die in de hoofdstad.

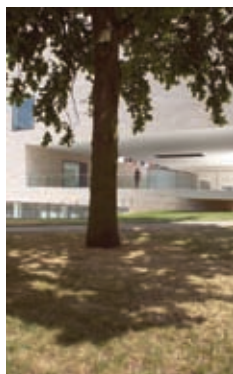
De vraag die zich hier stelt, is echter: beantwoorden de concrete architecturale invullingen van het stadsontwikkelingsproject ook aan de hooggestemde verwachtingen? Die vraag is niet zomaar met ja of neen te beantwoorden. Toch is er wel een bepaalde tendens. Het waren vaak ontwikkelaars die opdrachtgever waren van de projecten die de laatste vier jaar opgeleverd werden, al was dat binnen de randvoorwaarden opgelegd door de stad. Ontwikkelaars eisen doorgaans dat gebouwen 'marktconform' zijn. Versta: ze mogen niet zo specifiek of buitenissig worden dat slechts een beperkte groep gebruikers er belangstelling voor zou hebben. Maar dat lijkt evident. Elk goed gebouw leent zich immers voor vele doeleinden, en is dus volgens die definitie intrinsiek 'marktconform'. Zoals bOb Van Reeth, de eerste Vlaams Bouwmeester, niet nalaat te herhalen: de structuur van een gebouw staat er voor eeuwen. Ontwerpen moeten dus 'intelligente ruïnes' zijn. Gebouwen met karakter, die open staan voor vele programma's en uit zichzelf intelligent met de beschikbare middelen – in eerste instantie (publieke) ruimte, maar ook ecologische middelen – omgaan. Het concept 'marktconform' garandeert dat nochtans niet per se. Hoewel promotorengedrochten zeldzaam worden omdat niemand daar nog pap van lust, staat 'marktconform' nog vaak voor een gebrek aan karakter en intelligentie. Het moet allemaal

niet 'te' zijn. 'Marktconformiteit' leidt snel tot gebouwen waar je warm noch koud van wordt, of die, erger nog, koketteren met een simpele opzichtigheid. Dat gevaar is niet altijd ontweken...

EEN NIEUWE MUSEUMSITE

Het nieuwe museum 'M' past perfect in de strategie om Leuven op de kaart te zetten van de toonaangevende steden in Vlaanderen. Het weerspiegelt in het klein de evolutie die de stad doormaakte: van een niet oninteressante, maar wat stoffige plek tot een instelling die (inter-) nationaal de aandacht trok. De oorspronkelijke kern van het nieuwe museum is het oude Museum Vanderkelen-Mertens, ooit de woonst van een gegoede burgervader. Maar daarnaast waren er restanten van oude colleges aan de Savoyestraat en de Vanderkelenstraat. In een annex van dat laatste college was ooit de academie gehuisvest. Het oude fronton van de Vicus Artium domineerde hier de straat. De site was gaandeweg verloederd. De annexatie van het voormalige Sint-Ivo college aan de Vanderkelenstraat en de bouw van een bibliotheek hadden het oorspronkelijke gebouw met zijn prachtige tuin naar de achtergrond verdrukt. De collectie, een merkwaardig samenraapsel van middeleeuwse topstukken en laatnegentiende-eeuwse kunst slaagde er nauwelijks in een groot publiek aan te spreken.

Het vroegere museum was een stadsmuseum, in de beste betekenis van het woord: een verzameling objecten die spreken over wat de Leuvenaars in de loop van de geschiedenis zo boeide dat ze het in een collectie bijeen brachten. Maar niet meer dan dat. Dat was een probleem, want elke zichzelf respecterende stad heeft op zijn minst één plek waar ook moderne en/of hedendaagse kunst getoond wordt, zij het eventueel in privégaleries. Maar ook die schitterden in de stad door hun afwezigheid. Nochtans trekt dat soort plekken net volk aan, en brengt het zo leven in de stad. Het probleem was des te acuter om twee redenen. De stad telt door de oorlogsschade weinig uitzonderlijke monumenten. De wat achteloze bezoeker heeft het allemaal 'gauw gezien'. Het ingewikkelde complex vormde, nadat de bibliotheek verkaste naar Tweebronnen, een dode plek, pal in het midden van de stad. Aan de bouw van het huidige, nieuwe complex, dat het oude huis Vanderkelen en het Sint-Ivo college in een nieuw verband samenbrengt, ging een lange studieperiode vooraf. Daarbij werd raad ingewonnen van vermaarde museumcuratoren als Sjarel Ex en Jan Hoet. Zo ontstond de idee van een nieuwe instelling die op drie pijlers – bewaren, ontsluiten en scheppen – gebouwd was. De eerste twee hebben vooral betrekking op de bestaande

Museum M

collectie, de derde op evenementen rond hedendaagse kunst. Het museum is zo een hybride: enerzijds een museum met een eigen collectie, anderzijds een kunsthall voor tijdelijke tentoonstellingen die vooralsnog niet tot een voldragen vaste collectie leiden. Om dat complexe programma een bouwkundige vorm te verlenen, werd een wedstrijd georganiseerd. De vraag was niet eenvoudig, want er diende een oplossing gevonden te worden om in één gebaar de bestaande, te behouden gebouwen en functies te verzoenen met een aanzienlijk volume nieuwbouw. Een majeur probleem was dat de benodigde ruimte, ca. 13.000 m², de beschikbare vloeroppervlakte van ca. 6000 m² zowat verdubbelde terwijl de site slechts 5725 m² beslaat. Hoe valt dat te rijmen met het behoud van de beschermde fragmenten en van de bestaande kwaliteiten van de binnentuin? Hoe wék je daarmee ook een enigszins verdorde plek in het hart van de stad tot leven?

Stéphane Beel was de enige die op deze vraag een antwoord bood. Dat was echter meteen ook zeer overtuigend en helder. Een van zijn bekende kribbeltekeningen toont de 'clou' van het ontwerp: de tuin van de site wordt beschouwd als een stedelijke kamer, met de gebouwen als meubilair. Onder deze gebouwen, in de ondergrond, wordt het museumdepot aangelegd. Dat fungeert als 'een soort onderliggende voeding' voor de museale ruimten. Door handig gebruik te maken van de helling van de Vanderkelenstraat steekt een conferentieruimte bovenop dit depot aan die straat even boven het straatniveau uit, net tot aan het monumentale, geklasseerde inkomportiek. Zo ontstaat een terras, een 'stedelijk podium' dat zich verheft tegenover en onttrekt aan de straat, maar er toch een sterke visuele relatie mee onderhoudt. Een relatie die meteen ook vanaf de straat inzicht biedt in de ondergrondse ruimte van het museum.

De bestaande gebouwen worden van overtollige ballast ontdaan zodat ze zich rond de binnentuin als objecten verzelfstandigen, zelfs hun oorspronkelijke luister herwinnen. De paradoxale, briljante vondst van het ontwerp is dat die verzelfstandiging geen vervolg krijgt in de programmering van deze 'tuinmeubels'. Integendeel: de programmering is opgevat als een horizontale stapeling van programma's die de verschillende gebouwen doorkruist. Dit laat ook een soepele organisatie van bezoeken toe.

Naast het ondergrondse depotvolume structureren twee nieuwe bovengrondse bouwvolumes mee dit nieuwe geheel tot een soepele museummachine, zonder de charme van deze intieme stedelijke binnenruimte te verstoren. Evenwijdig met de Vanderkelenstraat wordt, ter plaatse van de oude, afgebroken bibliotheek uit 1928, een langwerpige volume ingeplant. De begane grond ervan is virtueel open, en verbindt door een uitgekiend spel van trap-

pen en hellende vlakken als een stedelijke filter de binnentuin, het stedelijk podium boven het depot, de straat en ontvangstruimtes van het museum met elkaar. Patios bieden hier licht en zicht aan het onderliggende depot. De etage van dit nieuwe bouwblok is daarentegen een quasi gesloten ruimte, bekroond door een grote dakkamer, die werkt als een bescheiden lichtbaken voor het museum. Aan de straatzijde springt een rechthoekig volume uit tegenover deze balk. Dit volume betreft het inkomfronton bij deze nieuwe compositie zonder dit historische artefact werkelijk te raken. Hier wordt de subtiliteit van Beels aanpak het duidelijkst: het oude fronton blijft zijn rol als betekenaar van de museumfunctie spelen, maar wordt haast terloops genuanceerd door alternatieve toegangen. Hier staat een nieuw idee over het museum naast het oude, zonder dat te ridiculiseren of te ontcrachten.

Een tweede nieuw volume tussen de oude academie en de oude woning Vanderkelen-Mertens regelt dan weer de complexe overgangen met aanpalende straten, stegen en gebouwcomplexen als het college 'De Valk'. Ook hier blijkt het meesterlijke van het ontwerp: hoewel hier een stuk stad gemusealiseerd wordt, blijft de nieuwe structuur open en poreus genoeg om ook als deel van het levend stadsweefsel te blijven functioneren.

WONEN IN DE BINNENSTAD

Musea zijn uiteraard uitzonderlijke objecten, hoe gezichtsbepalend ze ook zijn. Een belangrijk deel van de bouwactiviteit in Leuven richtte zich echter op woningbouw, zowel in het centrum als in de fusiegemeenten. Een interessant en geslaagd project in het oude centrum, dicht bij het museum, is het ontwerp van BOB361 voor een 40-tal woningen op de voormalige zwembadsite in Leuven. In 1958 ontwierp Maxime Brunfaut hier, in het binnengebied tussen het Pauscollege, het Patriacomplex en de Tienestraat ter hoogte van de Fabiolabuilding een zwembad. Het bouwwerk had zijn ingang op het Hogeschoolplein via een klein ingangspaviljoen. Dat veranderde toen het Patriacomplex in 1971 afgebroken werd.

Het gapend gat in de straatwand van de Tienestraat werd in de jaren 1980 heraanlegd. In het midden van het 'Alfons Smetsplein' kwam, naar het voorbeeld van 'ideale steden' uit de renaissance, een postmodern tempeltje voor een Thais restaurant. Links van het plein verrees het Holiday Inn Garden Court Hotel. Overtuigend was deze proeve van een klassiek stadspan niet. De eigenaardige inplanting van het zwembad stond een goede wandafwerking ervan aan de rechterzijde bijvoorbeeld in de weg. Zo viel plots op hoe plompverloren het zwembad tegen de zijgevel van het Pauscollege aan-

Zwembadsite

schurkte. Interessant was wel dat door dit plein een voetgangersdoorsteek ontstond naar het Pauscollege en het stadspark.

In het begin van deze eeuw bleek dit zwembad om technische redenen niet meer te handhaven. De stad wou terrein en gebouw verkopen, maar was zo slim om mogelijke gegadigden niet enkel een financieel bod te vragen, maar ook een voorstel om hier woningbouw te realiseren. Het ontwerp van BOB361 kwam, ondanks een relatief laag bod van de koper, als beste keuze uit de bus. Het lost de problematische samenhang van de omgeving met enkele simpele gebaren op. Dwars op de zijgevel van het Pauscollege voorzag BOB361 een imposant vrijstaand woningblok van 6 etages. Aan de achterzijde ervan, tegen de tuinmuren van de woningen aan het Hogeschoolplein en de 's Meiersstraat, kwam een tweede, veel lager woningblok, dat eveneens dwars op het Pauscollege ingeplant werd. Tussen hoog en laag blok ontstond zo een extra binnenplein, dat de zijgevel van het Pauscollege als achtergrond gebruikt. Dit binnenplein ligt een flinke halve etage lager dan het Alfons Smetsplein, maar op dezelfde hoogte als het Hogeschoolplein. Daar sluit het direct op aan. Via de doorgang onder de Fabiolabuilding takt het ook aan op de Tiensestraat. Deze configuratie laat plots nog meer wandelroutes door het binnengebied tussen stadspark en Hogeschoolplein ontstaan, al wordt het binnenplein 's nachts afgesloten omwille van de privacy van de bewoners. De duplex appartementen op begane grond van het grote bouwblok hebben immers een voortuintje aan het binnenplein.

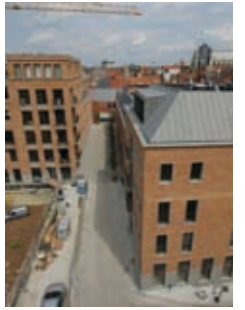
Dat is meteen ook het minst geslaagde aspect van het project: de spanning tussen publiek en privé is hier relatief onhandig opgelost. Er komen zelfs nogal wat hekkens aan te pas. Die steken vreemd af tegen de panache waarmee de gevels en balkons van het grote bouwblok behandeld werden. De uitkragende betonnen balkons kregen immers een intrigerende afwerking. Zowel de glazen borstweringen als het beton vertonen een grillig lijnenpatroon, ontleend aan de 'craquelures' in een schilderij van Dirk Bouts. Dat werkt verrassend goed om het drukke volumespel van het blok toch als een hechte figuur te laten verschijnen. Het boeiende van het ontwerp is dat het een bij uitstek moderne typologie en retoriek - de 'slab' met uitkragende balkons - inzet om de kwaliteiten van een historische context te versterken.

PSEUDO STEDELIJKHEID

Dergelijke subtiliteit tref je niet aan bij het Barbarahof, een bijzonder groot inbreidingsproject midden in het historische stadshart. Het terrein ligt tussen de Dijle, de Drinkwaterstraat, de Minderbroedersstraat en de Parijsstraat,

op minder dan een boogscheut van de Oude Markt. Jaren lang diende dit gebied vooral als een parking voor de Boerenbond en de KBC. Met het vertrek van de KBC bank naar de stationsomgeving kwam het terrein vrij. Hier was het niet de stad, maar wel de KBC die als eigenaar aan de touwtjes trok bij de zoektocht naar een ontwikkelaar en een ontwerper. Kwam aanvankelijk de combinatie CFE (aannemer) en a33 (architect) als beste uit de bus bij een offertevraag, later bepaalde de KBC dat er ook met Heijmans (aannemer) en De Gregorio (architect) zou in zee gegaan worden. Het resultaat ziet er op tekening wat flauwtjes uit, maar blijkt ook in de werkelijkheid, nu zowat 2/3 van de zowat 200 woningen en studio's en diverse handelsruimtes gerealiseerd zijn, weinig overtuigend. De paradox van het project is dat het intrinsiek vanuit een hedendaagse ontwikkelaarslogica bedacht is, maar in lay-out en vormtaal refereert aan organisch gegroeide oude stadsweefsels met smalle straten en een plein aan het water. Ook daar hinkt het ontwerp dan nog eens op twee gedachten. Terwijl a33 aanvankelijk een eerder middeleeuws, organisch stratenplan wilde, maakte De Gregorio later een plan dat in zijn rechte lijnigheid en repetitiviteit veeleer klassicistisch is (het zou echter teveel eer zijn om hier nog van de invloed van de Italiaanse architect Aldo Rossi, waar De Gregorio eerder mee samenwerkte, te spreken). Het complex is binnen die logica ook volledig uitgevoerd in dezelfde baksteen en blauwe steen als belangrijkste materialen. Dat resulteert in nette beeldjes, die een instant mediterrane gevoel oproepen.

Op geen enkel moment kan je echter het potemkinkarakter van dat beeld vergeten: de werkelijke onderlegger van het project is in bouwkundig en logistiek opzicht een reusachtige parking, terwijl de inhoudelijke onderlegger de maximalisatie van het aantal verkoopbare eenheden is. Daar is op zich niets mis mee. Ook bij de Zwembadsite speelde rentabiliteit een belangrijke rol. Maar dit project gaat door zijn ruimtegebruik en beeldtaal die spanning, inherent aan werken in een historische stedelijke context, compleet uit de weg. Net daarom laat dit ontwerp onverschillig. Dat is een gemiste kans. De dwangmatige beeldregie en de strikte beperking van het verkeer ontnemen de plek echter ook elk stedelijk gevoel. Dit is geen deel van de stad, maar privéterrein. Dat neemt niet weg dat de plannen die a33 binnen dit gegeven ontwikkelde voor een reeks rijwoningen en kopwoningen, die de overgang naar de Drinkwaterstraat maken, best verdienen zijn. Het is hier ongetwijfeld prettig wonen. De hoge verkoopprijzen wijzen er op dat een welgesteld publiek inderdaad naar dit soort knusse, teruggetrokken hoven op zoek is.

Barbarahof

WONEN EN WERKEN OP NIEUW GEVONDEN TERREIN

De voormalige Centrale Werkplaatsen van de NMBS liggen uiteraard niet in een historisch zeer gelaagd oud stadswefsel – met alle claims en verwachtingen die dat impliceert – maar toch is de historische en morfologische context hier even dwingend. Het enorme, door gebouwen en muren afgebakende terrein en de spoorlijnen naar het nabijgelegen station bepaalden in sterke mate het soms grillige stratenverloop van de omliggende buurt. Komt daarbij dat twee hallen van het emplacement tot monument verklaard zijn. Je vertrekt ook hier dus niet van een wit blad: je moet die gebouwen respecteren door de oorspronkelijke context leesbaar te houden, maar je moet ook de stedenbouwkundige morfologie en historiek van de omgeving leesbaar en bruikbaar houden.

Ook hier hield de stad de regie stevig in handen door een selectie van ontwikkelaars en architecten. Het was de combinatie Matexi met de architecten Bogdan-Van Broeck (toen nog Van Broeck-Meeuwissen) en WIT architecten die het haalde. Hun strategie bestond erin om naargelang de inplanting van de gebouwen een bijzondere typologie te ontwikkelen, ook al domineren bij alle gebouwen dezelfde rode baksteen en donker getinte metalen ramen. Langs de Diestsesteenweg verrees een vier lagen hoog gebouw op een sokkel, die het gebied een uitgesproken gezicht naar de steenweg toe geeft. In tegenstelling tot vroeger is de wand die zo ontstond, echter niet gesloten, maar is zij over de onderste twee etages regelmatig geperforeerd met grote doorgangen en verder haast volledig beglaasd. Zo ontstond ruimte voor winkels en diensten. Hogerop is de gevel echter een gesloten baksteen volume met appartementen. In de ondergrond, onder de verhoogde sokkel, bevinden zich garages. Het is een evident, simpel gebaar, met een strakke, eenvoudige architectuur, op maat van de relatief brede steenweg.

In het binnengebied, aan de rand met de Smidsestraat, wordt een complexer spel gespeeld. Ook hier liggen de gebouwen boven een half verzonken garage. Blok B, een geheel van grondgebonden eengezinswoningen met een kleine tuin, presenteert zich van buitenaf echter niet als rijtjeswoningen, maar als een massief, strak geritmeerd blok, niet ongelijk aan de werkplaatsen die hier vroeger stonden. Zo refereert het aan de geschiedenis van de plek. Enkel de tuintjes, die tegen het blok aansluiten, verraden dat het hier om rijhuizen gaat. Als je door de binnenstraat loopt die het blok doorsnijdt, toont het complex echter een ander, vriendelijker gelaat. De gevelwand is hier sterk versneden, zowel in plan als in opstand, met markante overhangen en nissen. Hoewel de binnenstraat van gevel tot gevel in hetzelfde gepolijst be-

ton uitgevoerd werd, definieert dit volumespel een eigen zone voor elk huis. Het ontwerp vindt zo een subtiele balans tussen eenheid en veelheid. Het blijft enkel de vraag of deze strak geregisseerde schakeling ooit verbouwingen, toch een kenmerk van grondgebonden woningen, zal toelaten. Dat lijkt niet evident: door de onderliggende garage en het volumespel van de binnenstraat heeft het geheel eerder het karakter van een mede-eigendom met strikte regels, als ware het een horizontaal flatgebouw.

Het achterste blok in de Smidsestraat laat er geen twijfel over bestaan dat het een flatgebouw is, maar dan wel één van een bijzondere soort. Het ligt aan de overzijde van een dwarsweg voor voetgangers die in de toekomst het terrein in de lengte zal doorsnijden en naar de behouden hallen en een centraal park voert. Het bestaat uit twee lange, smalle schijven, die onderling tegenover elkaar verschoven zijn, en ook niet even lang zijn. Die aan de straatzijde is slechts twee en een halve bouwlaag hoog en vrij ondiep, maar is langer dan de andere. Deze schijf wijkt achteruit tegenover de rooilijn van de Smidsestraat, zodat die er hier plots veel minder benepen uitziet (en er ook meer parkeer ruimte ontstaat voor het gebouw). De schijf aan de parkzijde daarentegen is een fors blok van vijf bouwlagen op 'pilotis'. Aan de parkzijde tref je voor één keer ook geen baksteen, maar prefab betonpanelen, fors uitkragende betonnen terrassen en veel glas aan. Alles staat hier klaar om de bewoners te laten genieten van het toekomstige park...

De ruimte tussen beide schijven, en hun onderlinge koppeling is hoogst intrigerend. Aanvankelijk is het ook een binnenstraat, maar dan een smalle, die met een kleine verspringing de binnenstraat van de grondgebonden woningen voortzet. Plots, ter hoogte van een glazen inkomsas voor het grote blok, duikelt die straat echter met een trap naar beneden. Daar ligt onder het grote blok een half ondergrondse, open parkeerzone. Aan de kant van het kleine blok zijn er echter ook garageboxen. Aan die kant zie je ook een trappartij die naar de Smidsestraat en, verder omhoog, naar de etages van het kleine en – met een passerelle – naar de ontsluitingsgang van het grote blok leidt. Dat spel met niveaus doet je plots het artificiële karakter van het 'vlakke' spoorterrein beseffen. Het maakt van de wandeling door het gebied een vrolijke ontdekkingsreis.

Een interessant aspect van de Centrale Werkplaatsen, in tegenstelling tot de zwembadsite en Barbarahof, is dat het woningaanbod hier qua prijs haalbaar blijft voor mensen met een gemiddeld inkomen. Toch is het woningaanbod voortreffelijk, en de locatie uitstekend. De directieven van de stad waren hieromtrent ook zeer strikt. Toch blijft ook dit woningaanbod voor velen moeilijk haalbaar. Hier stoot de stad de laatste jaren op de grenzen

Centrale Werkplaatsen / blok E

Centrale Werkplaatsen / blok B

Centrale Werkplaatsen / blok A

Centrale Werkplaatsen / blok A

Appartementen Lebu

van wat ze op korte tijd kan bewerkstelligen. Stelde het schepencollege bij het begin van de legislatuur nog dat er binnen de zes jaar duizend sociale woningen, in de koop- of de huursector, bij zouden komen, dat objectief lijkt ondertussen nog moeilijk haalbaar. Niet dat er geen plannen zijn. Plannen zat zelfs, maar de administratieve molen van hogere instanties blijkt zo traag te malen dat er maar weinig schot komt in de zaak. Bovendien worden veel projecten getergd door rechtszaken die inwoners van de stad aanspannen om de bouw van sociale woningen tegen te gaan. Het is dus voor de minder begoede stadsbewoners nog steeds wachten op betere tijden.

ONGEWONE PLEKKEN VOOR ONGEWONE HUIZEN

De druk op de huizenmarkt wordt er echter niet minder door, en leidt er toe dat er steeds vaker op plaatsen gebouwd wordt die zich daar niet meteen toe schijnen te lenen: straten die lawaaierig of slecht georiënteerd zijn, openingen in een bestaande straatwand, afgelegen locaties. Die projecten, meestal kleinschaliger, hebben echter vaak een grote voorbeeldwaarde. Ze zijn a.h.w. het zout in de pap van de stadsontwikkeling. Wellicht daarom investeert de stad zelf in een complex aan de Burchtstraat, vlak tegenover de Keizersberg en dicht bij de Vaartkom. Het bouwblok bestaat uit dicht op elkaar gepakte woningen doorsneden door de Valkerijgang. De straat slikt in de spitsuren veel doorgaand verkeer. Het perceel dat de stad kocht, is 9 m breed en sluit achteraan aan op het binnengebied van de Dijle. De straatwand kijkt in het noorden tegen de keermuur van het Caesarspark aan. Conditie waar een projectontwikkelaar zijn neus voor zou ophalen dus.

Toch werden op dit terrein drie sociale huurwoningen ontworpen door de TV De Neuter-Hermans-Verheyen. Dat lukte hen door het gebouw te splitsen in twee schijven, parallel met de straat, en van elkaar gescheiden door een smalle patio van ca. 2 m breed. De schijf aan de straatzijde – slechts goed 5 m diep – werd één etage van de grond opgetild, en is drie etages hoog. Genoeg om een comfortabele woning in onder te brengen. De hoogste etage kijkt, ver boven het straatgewoel, uit op het Caesarspark. Achteraan geeft een passerelle op deze etage toegang tot een dakterras op het dak van de achterste schijf. Die achterste schijf is op zijn beurt in twee delen gesplitst: een gelijkvloerse woning met terras achter de woning, en een bovenliggend appartement dat zijn terras heeft op het dak van die gelijkvloerse woning. Het is de middenpatio die ervoor zorgt dat de straatzijde van dit achterhuis toch licht, zij het geen zicht heeft. In die patio staat ook de spiltrap die naar de voordeuren van de woningen op de etages leidt. De open ruimte aan de

straatzijde blijkt echter niet zo evident te gebruiken. Er kan één wagen staan. De rest van deze ruimte wordt door een betonnen bankje ontoegankelijk gemaakt voor auto's. Hier is plaats voor fietsen, maar de ontwerpers droomden hier ook van een gemeenschappelijke buitenruimte voor de bewoners, in relatie tot het straatgebeuren. Dat lijkt vooral wishful thinking, zeker als je bedenkt dat er slaapkamers aan palen.

Uiteraard werd hier met een beperkt budget gewerkt, gezien het karakter van sociale huurwoning. Een zelfde soberheid van middelen tref je aan bij het project M3 van Das. Ook hier geen evidente locatie: de Mechelse steenweg ligt hier een etage lager dan de achterliggende tuin. Het rijtje van drie woningen kreeg daarom achteraan een in de grond verzonken patio. Het wonen speelt zich af op de eerste en tweede etage. Een dwars geplaatste trap midden in de leefruimte op de eerste etage verbindt deze met zowel het inkomniveau, waar zich garage, inkomhall en een polyvalente ruimte aan de patio bevindt, en de slaapverdieping op de tweede etage. Een hangbrug over de patio verbindt de leefruimte met de tuin. Het is een eenvoudig, maar efficiënt en flexibel schema. Die gesofistikeerde eenvoud keert terug in de baksteen gevel. De raamopeningen hebben steeds dezelfde kamerhoge maat, maar vullen per woning andere vakjes in een strak raster in. Daardoor verschijnen de woningen als één complex, eerder dan als drie rijwoningen. Een slimme overgang met de naastgelegen bestaande, typische rijwoning, completeert dit kleine woonensemble.

Het kantoor met drie appartementen dat Daan de Volder bouwde in de Ridderstraat heeft wellicht de moeilijkst denkbare locatie: een strook grond van 48 m diep en 6 m breed langs de Peterseliegang, die uitgeeft op de Ridderstraat. Een lange gevel is blind, de andere kijkt uit op de gang die vooral dient als ontsluiting van achterliggende garageboxen. Niemand zou dit terrein een blik waardig keuren. Behalve Daan de Volder. Zijn gebouw is, van de straat af gezien, stoer, bijna nurks: een donkere bakstenen balk, drie etages hoog, waarvan de straatgevel slechts smalle verticale raamspleten heeft. Alsof het een oud industriegebouw was, zoals je er in deze buurt nog wel enkele aantreft. Bij nader toezien merk je echter dat dit volume zweeft boven een lange beglaasde wand, die diep in de Peterseliegang overgaat in een open garagebox. Pas achter die garagebox landt het zwevende volume met een baksteen poot neer tot op de grond. In de gang vermindert de hoogte van de balk tot twee etages, waar plots parmantig een compleet glazen doos boven staat. Uit de eerste etage is nog een terras weggesneden. Hier heeft de gevel weer verticale spleetramen, maar ook een lang bandraam. Het is echter pas als je met je neus op de ramen van het kantoor zit,

Appartementen M3

Kantoor+appartementen Ridderstraat

Mafrans

of de appartementen bezoekt, dat je merkt hoe precieus en secuur het gebouw ingedeeld en vormgegeven werd. De wat stuurse buitenschil omhult een kantoor en drie vernuftig geschakelde appartementen die door hun beschermde buitenruimtes en verzorgde binnenafwerking een instant gevoel van luxe en ruimte opwekken. Het maakt van een godvergeten plek een exquise woon- en werklocatie.

Zelfs de straten in het kernwinkelgebied worden stilaan weer bewoond. De stad voert hier een strikt beleid om leegstand te vermijden, maar het blijft toch eerder de uitzondering dat eigenaars daar ook werkelijk in investeren. Daarom is het project van Mafrans in de Diestsestraat net zo opmerkelijk. De winkluitbater verenigde in een statig oud herenhuis, waarvan de gevel quasi ongemoeid gelaten werd, zijn twee vroegere handelsactiviteiten – elektrische huishoudtoestellen en hedendaags keukengerei – maar voegde links van het huis een nieuw appartementsgebouwtje toe. Dat ontsluit de hoger gelegen etages, en biedt de drie woningen mooie terrassen naar de straat. Binnen het bouwblok kregen zowel winkel als woningen door een grote patio extra licht. Het bewijst dat wonen boven winkels niet per se tweedehands wonen hoeft te zijn.

KANTOREN EN BEDRIJVEN

Naast al die woningbouwprojecten spelen ook enkele grote kantoorvestingen een hoofdrol in de gedaantewisseling van de stad. Wie in Leuven toekomt per trein, kan bijvoorbeeld niet naast de lange rij van vijf kantoorblokken langs het spoor kijken. Dit is een onderdeel, net als het aanpalende Provinciegebouw, van het stationsproject dat destijds nog door de vorige Vlaamse Bouwmeester, Prof. Dr. Marcel Smets geïnitieerd werd. Het complex, een ontwerp van Crépain-Binst Architecten ligt op een verhoogde berm langs de Tiensevest. Hoe meer je richting Tiensepoort loopt, hoe lager die berm wordt, omdat het natuurlijk reliëf hier sterk stijgt. Tegenaan het provinciegebouw ligt de publieke weg zelfs een flink stuk hoger dan het inkomniveau van de kantoren. Die berm verhuult de onderliggende parkeerlagen. De bovenste is bestemd voor de druk gebruikte publieke fietsparking. Deze is vanaf de vest bereikbaar. De andere parkings, in split-level aangelegd, zijn aan de achterzijde, via een weg langs het spoor, bereikbaar. Hun uitrit bevindt zich kort voor het einde van het complex, tegenaan het Provinciegebouw. Trappen ontsluiten vanaf de vest de wandelweg, of 'esplanade', die langs de gebouwen loopt. De gebouwen zelf vormen in feite één eenheid: op een doorgaande, twee etages hoge glazen sokkel verrijzen verschillende

Stadskantoor

blokken. Een ervan, pal naast het station, herbergt het nieuwe stadskantoor van de stad, die al lang uit de gebouwen aan de markt gegroeid was. KBC Verzekeringen zit even verder. Door de splitlevel constructie van de parking heeft deze glazen sokkel aan de spoorzijde telkens twee etages die aansluiten op het dubbel hoge inkomniveau.

Afgezien van deze handige planoplossingen blijft de constructie natuurlijk wat ze is: een onafzienbare hoeveelheid ongedifferentieerde vloerooppervlakte. Door de ontsluiting via een eigen wandelweg en via een verdoken parking staat dit complex volkomen los van de rest van de vest, als een reusachtig vliegdekschip dat aan de grond gelopen is tussen het spoor en de vest. De wandelweg heeft daardoor eerder een privé karakter. Je kan er eigenlijk niets gaan doen, tenzij je in één van de kantoren moet zijn. Toch heeft Crépain-Binst een poging ondernomen om dit vliegdekschip een stedelijke kwaliteit te geven. Om te beginnen kregen de blokken boven de sokkel elk een eigen afwerking, in verschillend gekleurde natuursteen, met telkens andere patroontjes. Een abstract, uitgerekt dambordpatroon voor het stadskantoor, een rationalistische, extreem regelmatige witte gevel ernaast, vervolgens een grijzig blok met opmerkelijk reliëf enzovoort. De blokken hebben bovendien een U-vorm die zich beurtelings met hun binnenhof naar de vest of het spoor opent. Ook dat brengt variatie. Het grijzige blok heeft ook een nogal markante uitkraging langs de vest. Echt 'werken' doet dat echter niet. De variatie in bekledingen lijkt vooral een duur soort behangpapier. Er is geen dwingende nood, geen sterk verhaal, geen referentie aan een context, geen ontvankelijke neutraliteit, maar enkel een grillige vormwil te bespeuren. De variatie in volumes countert, op dezelfde manier, het gebrek aan werkelijke functionele variatie of programmatische complexiteit niet. Dat in tegenstelling tot het Provinciegebouw. Dat zit strakker in het pak, maar is desondanks op begane grond, door de aansluiting op de publieke ruimte, veel expressiever. Het simuleert ook geen variatie waar die er in werkelijkheid niet is. Deze rij kantoren ziet er netjes uit, maar daar blijft het bij. Was er dan anders of beter mogelijk? De gevelvariatie werkt in elk geval meer op de heupen dan dat ze iets reëel bewerkstelligt. Er had meer aandacht besteed kunnen worden aan de relatie met het wandel- en fietspad langs de vest. Een uitkijkplatform langs de fascinerende 'ijzeren rivier' van het spoorplateau had op zijn minst een heus attractiepunt kunnen vormen. Nu vormt het complex, alle glas ten spijt, slechts een versierde blinde slotmuur, met de esplanade ervoor als slotgracht.

Dan deden dezelfde ontwerpers het toch een stuk beter met het kleine KBC kantoortje dat het orgelpunt – nu ja... – vormt van deze gebouwenstoet.

KBC Verzekeringen

KBC Bank

Wetenschapspark
Arenberg

De stad gaf hier een extreem smal en lang terrein, 6 x 35 m, in concessie aan KBC om een gebouw met 'hoge architecturale waarde' op te trekken. Waarvan akte. Crépain-Binst liet uit deze smalle, 16,5 m hoge schijf een plateau van 10 m diep vooruitspringen vanaf de eerste etage. Dat vormt een groot stedelijk afdak net op de plaats die veel als 'kiss & ride' zone gebruikt wordt. Het spectaculaire materiaalgebruik – het gebouw lijkt helemaal uit glas opgetrokken – maakt er een 'eyecatcher' van. Bovendien, en dat is wel aardig, bevat het gebouw niet alleen een bankkantoor op de etage en geldautomaten op begane grond, maar ook een publieke lift naar de wandelweg langs de achterliggende kantoorgebouwen. Zo hoeven mindervaliden alvast geen reuzenomweg te maken om het stadskantoor te bereiken. Vreemd genoeg weigerde de opdrachtgever echter de toestemming om dit project in te dienen voor de selectie van dit jaarboek.

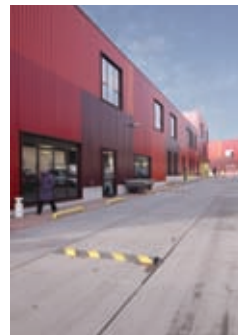
WETENSCHAPSPARK ARENBERG

Een andere belangrijke toegang tot Leuven, de Koning Boudewijnlaan, was vanaf 2005 ook al het toneel van een grote kantoorontwikkeling. Hier verrees het eerste deel van wetenschapspark Arenberg, een project van Interleuven in nauwe samenwerking met de universiteit, eigenaar van de gronden, de stad en GOM Brabant. Poponcini & Lootens Architecten ontwierpen niet alleen de gebouwen, maar ook het stedenbouwkundig ontwerp voor het hele wetenschapspark. Die opdracht kregen ze in 2000 na een wedstrijd i.s.m. KCAP Architecten Rotterdam. Zij voorzagen daarin een viertal clusters, drie grote en een kleinere, van gebouwen, gescheiden door brede groencorridors. Elk cluster is geënt op een verhoogd plateau boven het natuurlijke terrein van het Arenbergpark. Het stuk dat nu al in gebruik is, is slechts de eerste helft van de eerste cluster. De tweede helft ervan is ondertussen ook zo goed als klaar. Dit geheel maakt de aanpak van Poponcini & Lootens duidelijk. Ook zij zien zich geconfronteerd met de vraag om neutrale kantooroppervlakken te leveren. Ook bij hen resulteert dat, wat de gevels betreft, in een ritmisch spel met materialen, niet ongelijk aan wat ze eerder al deden voor de kantoren van Inbev aan de Vaartkom in Leuven. Het spel is echter beheerster en gericht dan bij de ontwikkeling aan het station. Je merkt ook dat het niet louter een decoratief spel is: aan de zuidzijde zijn de ramen voorzien van voorzetpanelen in strekmetaal, die functioneren als een permanente zonwering. De gebouwen hebben trouwens heel veel voorzieningen om het energiegebruik te beperken.

Er is nog een belangrijk verschil met de kantoren aan het station, dat je vooral

merkt als je op het verhoogde plateau, tussen de kantoorblokken loopt. Dat plateau dekt de ondergrondse parking af. Op verschillende plaatsen zijn er echter openingen gelaten in dit dek zodat je het onderliggende terrein terug kan zien. Hellende vlakken en trappen slaan ook een brug tussen dit parklandschap en het dek. Op enkele plaatsen, zoals bijvoorbeeld in een groot referlokaal aan de achterzijde van fase 1, komt het gebouw tot aan de grond en heeft het zo een rechtstreekse relatie met de omliggende natuur. Dat creëert een heel andere verhouding tussen gebouw en omgeving, ook al gaat het hier dan niet om een centrumcontext. Het is om die reden jammer dat de ontsluiting van het gebouw door de voorliggende weg, afgezoomd met boompjes en bezoekerparkings, eerder knullig is. De kwaliteiten van de cluster merk je daardoor vanaf de Koning Boudewijnlaan nauwelijks.

Een sympathiek buitenbeentje ten slotte onder de grote complexen die recent het licht zagen in Leuven is het Sociaal-Economisch Bedrijvencentrum op het terrein van de voormalige veiling aan de IJzermolenstraat. SPIT, Wonen en werken en Velo, drie sociale tewerkstellingsinitiatieven vonden hier onderkomen. Met zijn 11.500 m² bedrijfsruimte is dit project het grootste in zijn soort in België. 'Aan mijn lijf geen polonaise' zou de slagzin kunnen zijn van dit recht-voor-de-raapse ontwerp van de TV azo architecten-Grontmij. Het bestaat uit twee grote volumes, op verschillende hoogtes ingeplant omwille van het sterk hellende terrein. Op het binnengebied tussen de twee blokken worden alle laad- en losactiviteiten afgewikkeld. De toegang tot dit binnengebied loopt parallel met de onooglijke Holleweg, een ventweg voor garages van de woningen aan de Tervuursevest. Beide blokken bestaan uit eenvoudige, industriële hallen, afgewerkt met een goed geïsoleerde buitenschil van metalen platen. Zo simpel als het lijkt is het echter niet, want aan de IJzermolenstraat moet het complex zich behoedzaam tussen bestaande constructies wurmen tot aan een vroeger pand waar zich ook een ingang bevindt tot de toonzaal van SPIT. Er zitten veel leuke details aan deze grote loodsen, zoals de grote ramen van de refter voor de personeelsleden langs de toegangsweg. Opmerkelijk is ook de kleurkeuze voor de gevels: een onregelmatig patroon van bruinrode over rode tot oranje vlakken en strepen met hier en daar een fel geel accent verlevendigen het bouwwerk aanzienlijk, zonder er een kermis van te maken. Het moet inderdaad niet altijd moeilijk zijn om goed te zijn. ●

Veilingsite

Sven Sterken

Omgaan met het bestaande: architectuur als maatwerk

In de inleiding op *De Architectuur van de stad* (1966) schrijft Aldo Rossi: *“Het rationele karakter van de architectuur berust daarop, dat haar feitenmateriaal ontstaat in verhouding tot de tijd, waarbij vroeger ontstane elementen integraal bestanddeel van haar bouwwerken kunnen worden”*. Even verder voegt hij daar aan toe: *“Zo ontstaat werkelijkheid. De constructie van de werkelijkheid voltrekt zich [dus] doordat de architectuur een relatie aangaat met de bestaande dingen en de stad, de ideeën en de geschiedenis.”* Rossi's waardering voor de stad als een gelaagd historisch sediment, betekende een radicale breuk met het functionalistische denken in de naoorlogse periode. Stadsvernieuwing stond toen gelijk met tabula rasa. Historische relictten konden enkel bewaard worden als ze het functioneren van de moderne stad niet hinderden, en werden dus gedegradeerd tot contextloze en 'onschadelijke' fragmenten uit het verleden. Werken met het bestaande is immers altijd complex: er zijn meer randvoorwaarden en er kunnen zich steeds onvoorziene omstandigheden of problemen voordoen. Daar komt vandaag bij dat de eisen wat betreft brandveiligheid, toegankelijkheid, uitrustingsniveau en energieprestaties steeds strenger worden. Zelfs gebouwen die nog niet eens zo oud zijn, kunnen daar vaak maar moeilijk aan beantwoorden. Voor de ontwerper kan werken binnen een bestaande context ook erg frustrerend zijn; het staat immers vaak de zuiverheid van zijn ideeën in de weg. Een herbestemming betekent bijna altijd een compromis. Lonen deze extra tijd, kost en energie dan wel de moeite?

In het haast volgebouwde Vlaanderen van 2010 kunnen we ons afvragen of we nog veel keuze hebben. Binnen de stedelijke gebieden wacht nog een grote voorraad percelen of gebouwen op ontwikkeling. Getuigt het dan niet gewoon van gezond verstand om eerst te kijken naar wat voorhanden is of gerecycleerd kan worden, in plaats van het bebouwde areaal nog verder uit te breiden? Naast hun intrinsiek cultuurhistorische waarde vormen historische gebouwen en steden ook een belangrijke brug tussen het verleden en heden, die een belangrijke rol speelt in de identiteitsconstructie van groepen en individuen. Door deze sociaalbindende betekenis kunnen historische relictten

niet zomaar als een wegwerpproduct worden beschouwd. Zoals ook Rossi stelt, moet een duurzame aanpassing van onze leefomgeving daarom eerder bestaan uit een behoedzame, continue transformatie dan een constant opnieuw beginnen.

De voorbije jaren zijn in Leuven een aantal architectuurprojecten gerealiseerd die blijk geven van het hierboven geschetste besef. Het 'werken met het bestaande' is er inherent onderdeel van het programma. Dat wordt meteen duidelijk bij de verbouwing van de oude pastorie van de Sint-Geertruikerk en de nabijgelegen woning 'Het Negende Gebod'. Beide panden zijn verschillende keren ingrijpend verbouwd volgens de inzichten van de tijd. Hun monument-waarde berust dan ook in hun complexe historische gelaagdheid, eerder dan in de consistente evidentie van één stijlperiode. In beide gevallen is gelukkig niet toegegeven aan de conservatieve reflex om het resultaat van dit continue transformatieproces te bevriezen als historische documentatie, maar werd de herbestemming beschouwd als een logische, volgende stap in een eeuwenlang proces van aanpassen en herstructureren. Om de voornaamste troef van deze stapelwoningen uit te spelen, namelijk hun verbazend grote ruimtevolumen midden in het dichte stadsweefsel, werd in beide gevallen de traphal opengemaakt. Deze is niet langer een geïsoleerde dienstruimte, maar een open schacht die dynamiek brengt in het gebruik en de beleving van de woning. Het trapmeubel is daarbij in de beide gevallen een abstracte lijnsculptuur geworden die de beweging van de gebruiker ritmeert tot onder de nokbalken. Waar ze in 'Het Negende Gebod' ook nog dienst doet als wandmeubel en steun voor de afgezaagde moerbalken, is de trap in de oude pastorie gedematerialiseerd tot een sequens van steeds hoger wordende, lichte houten portieken. In haar uitzonderlijke zuiverheid is deze trap een knap staaltje van ontwerpmatige virtuositeit en ambachtelijke vaardigheid.

Het optimaliseren van het bestaande door in te zetten op toegankelijkheid en circulatie is ook het centrale thema bij drie projecten die werden gerealiseerd voor de Katholieke Universiteit Leuven. Voor de ontsluiting van de Universiteitshallen, het historische en beleidsmatige hart van de universiteit, werd in een spievormige restruimte een dubbele helixtrap en panoramische liftkoker voorzien. Het capaciteitsprobleem van het grote auditorium en de toegankelijkheid van het rectoraat werden daarmee opgelost. Op aangeven van de opdrachtgever wisten de ontwerpers de pragmatiek van deze opdracht echter ruim te overstijgen: het monumentale, transparante geheel in staal, glas en beton biedt een fascinerende wandeling langs de buitengevels van het

historische gebouwencomplex. Hoewel het bestaande onveranderd is gebleven, ervaar je het zo toch op een nieuwe manier. De wandeling culmineert in een hoge uitkijkpost met een schitterend uitzicht over de binnenstad en de toegang tot het bureau van de rector – een plek die het universitaire ideaal symboliseert: ingebed in de wereld, maar met de nodige contemplatieve afstand.

Waar de plechtstatigheid van de Universiteitshallen een pendant vindt in de beheerste monumentaliteit van deze additie, lijkt de banaliteit van de gebouwen van de Sociale Wetenschappen aan de Parkstraat bij voorbaat elk architecturaal gebaar in de kiem te smoren. Het gaat om typische ingenieursarchitectuur uit de expansieperiode van de welvaartstaat: stugge, functionalistische blokken die relatieloos opgesteld staan op het maaiveld. Veel van dergelijke gebouwen hebben er hun eerste levenscyclus opzitten en vormen een steeds groter wordende bulk aan moeilijk aanpasbaar patrimonium. In de open ruimte tussen beide vleugels van het complex werd een nieuw, transparant toegangsgebouw in glas en staal toegevoegd. Deze semi-publieke overgangszone biedt plaats aan ontmoeting en gesprek, en geeft het complex de visuele identiteit die het tot dusver ontbeerde. Het benaderen en betreden van de faculteit wordt zo terug een moment van zien en gezien worden. Ook op de Wetenschaps-campus in Heverlee tracht men via strategische addities de verschillende gebouwen beter op elkaar te betrekken. Het nieuwe, balkvormige monitoraatsgebouw slaat bijvoorbeeld letterlijk een brug tussen de kopse zijden van twee dwars geplaatste, bestaande volumes. De architecten hebben daarbij de ambigue identiteit van dit koppelstuk ten volle uitgespeeld: waar het voor zijn functioneren (sanitair, verticale circulatie, evacuatie) volledig afhankelijk is van de beide gebouwen die het verbindt, eist het een visuele autonomie op door het hedendaagse materiaalgebruik.

Twee projecten uit de selectie illustreren hoe doorgedreven ontwerpwerk zelfs de meest ondankbare of desolate sites in de stad kan revitaliseren. In de Vlerick Management School werd bijvoorbeeld een uitgebreid programma (leslokalen, administratie, informele werkruimtes) gerealiseerd op een krap en ingesloten perceel door de programma-onderdelen te bundelen in drie banden over de volle breedte van het terrein. Waar het bestaande gebouw de administratie huisvest, zijn de leslokalen achteraan het terrein gegroepeerd. Tussen beide ligt een ruime foyer met een luie trap die de 'break-out rooms' bedient en naar het panoramische dakterras leidt. Door de helderheid en efficiëntie van het plan – de circulatiezones zijn tegelijk informele werk- en

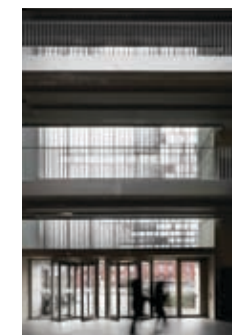
Pastorie St. Geertruikerk

Het negende gebod

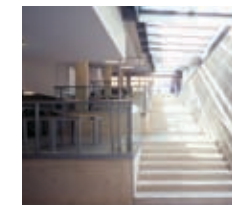
Universiteitshallen

Sociale Wetenschappen

Monitoraten

Vlerick

Kantoor WIT architecten

ontmoetingsplekken – was het mogelijk om zelfs in de ondergrondse auditoria nog daglicht binnen te brengen en in een eigen fietsenstalling te voorzien. Doordat ook de onderste traveeën van het oude universiteitsgebouw zijn opengewerkt, krijgt het voetpad wat meer ademruimte en ontstaat een uitnodigend gebaar ten aanzien van de straat. Dit gebouw vormt daardoor niet alleen een trefzekere demonstratie van ontwerpmatig kunnen, maar evenzeer een volwaardige schakel in het stedelijke weefsel. Ook in het kantoor van WIT architecten vinden we een dergelijke combinatie van generositeit en pragmatiek. Het vult een vacant perceel te midden van een rij tegen elkaar geschurkte woningen die schuin ingegraven zijn in de Keizersberg. Het concept biedt een nuchtere, functionele interpretatie van de eisen van plek en programma. Zo werden de werkruimtes aan de straatkant ondergebracht – enkel daar kan rechtstreeks licht en zicht worden genomen –, terwijl de meer functionele onderdelen (toilet, keukentje, printkamer, circulatie) aan de achterkant zijn ondergebracht in een soort driedimensionale keermuur. Daardoor is het gebouw resoluut naar de straat gekeerd, echter zonder er zich aan op te dringen. De gevel wordt transparanter naar boven toe en helpt zo het harde karakter van het straatprofiel te verzachten. Dat effect is 's avond nog het sterkste, als het kantoor fel oplicht in dit rafelig stukje stadsrand.

H2O

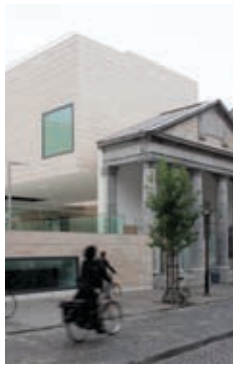

De Twijg

In een laatste groep projecten wordt renovatie gecombineerd met nieuwbouw als onderdeel van een herstructurering of uitbreiding. Het is daarbij niet altijd gemakkelijk om een zinvolle functionele of esthetische interactie tussen het nieuwe en bestaande te vinden. In de winkel H²O is de inkom van een 19e eeuwse winkelpand bijvoorbeeld verplaatst naar een laat-modernistische additie op het naastliggende hoekperceel. Dit contrast is echter geen ontwerp-thema geworden: de hele gelijkvloerse verdieping baadt in hetzelfde modieus minimalisme. Bij de uitbreiding van de basisschool De Twijg werd van de bestaande bebouwing dan weer enkel de refter en twee klassenvleugels behouden, als spil waarrond drie nieuwe, autonome entiteiten zijn geclusterd: de buitenschoolse kinderopvang, de kleuterschool en een turnzaal die ook dient voor plaatselijke sportclubs. Op stilistisch vlak onderscheiden de nieuwe volumes zich sterk van de oude vleugels, maar doordat de kleuterschool de typische planindeling en materialiteit van het klassieke schoolgebouw overneemt (een centrale gang met klaslokalen aan weerszijden, gebruik van baksteen), ontstaat toch een zekere typologische continuïteit. Het volume van de sporthal is minder subtiel vormgegeven. Of wil het met zijn overmaatse schaal en opvallende materialiteit (profielbeglazing) zijn publieke karakter kenbaar maken?

Het contrast tussen oud en nieuw is in Museum M nog frapperanter uitgespeeld. Het spel met de materialiteit van de gevels in de binnentuin maakt de historische opbouw van het complex leesbaar. Het functionele baksteen metselwerk van de academie vormt er een neutraal decor voor het contrast tussen de burgerlijke lijstgevel van het Huis van der Kelen en het abstracte minimalisme van de nieuwe volumes. Deze scenografie wordt aan de binnenkant echter niet uitgespeeld als museaal concept: het bezoekersparcours slingert zich zonder onderscheid doorheen de verschillende gebouwen. De wandeling wordt geritmeerd door omkaderde zichten naar de markantste historische gebouwen in de Leuvense binnenstad; deze verankeren het museum in de stedelijke context waarbinnen haar collecties tot stand zijn gekomen. Inspeland op de typische informele voetgangersdoorsteken in het Leuvense stadswefsel is de museumsite in zekere mate doorwaadbaar gemaakt. Naast de eerder theatrale hoofdingang aan de Vanderkelenstraat kan je ook binnen via de barokke tuinpoort in de Savoyestraat of via de Hanegang, waar de workshopruimtes en kunstenaarsverblijven op uitkomen. Deze drie paden kruisen elkaar aan de oude eik, die als een trefpunt werd gerecycleerd. Ook het fronton met de Toscaanse zuilen verwijst naar vroeger. Het staat er enigszins verweesd bij als een 'objet trouvé', dat de Westerse cultuurgeschiedenis moet symboliseren. Ten slotte is ook nagedacht over de sociale verankering van het museum. Net als De Twijg laat het ontwerpconcept toe dat diverse gebruikersgroepen er op verschillende tijdstippen gebruik van maken. Dat betekent niet alleen een efficiënter gebruik van deze publieke infrastructuur, maar is ook een fundamenteel stedelijk gebaar: er ontstaan zo ontmoetingen die je zelf nooit zou plannen.

Zoals uit de hier besproken projecten blijkt, levert werken met het bestaande geen inwisselbare of universeel inzetbare concepten op, maar architecturaal maatwerk. Van de opdrachtgever vraagt dat een extra inzet qua tijd, middelen en betrokkenheid; hij moet immers bereid zijn het pragmatische te overstijgen en het probleem in architecturale termen te stellen. Van de ontwerper vraagt werken binnen sterke randvoorwaarden dat hij de relativiteit van zijn eigen creativiteit inziet. Het gaat hier minder om originaliteit dan om het ontdekken van kansen in de meest banale contexten of programma's. Net daarin schuilt de architecturale meerwaarde van de hier besproken projecten: door de context als uitgangspunt te nemen, geven ze het gebruik en de beleving ervan een nieuwe impuls. Op deze manier dragen deze projecten bij tot een graduele aanpassing van de bebouwde omgeving aan de eisen van morgen. ●

Museum M

Sigrid de Jong

Wit is het nieuwe zwart of de lichte vrijheid van de extensie

Terwijl architecten bekend staan om hun voorkeur voor het neutrale zwart in hun kledingkeuze, verven zij de interieurs van hun huizen wit. Licht, lucht en ruimte, zo gepropageerd door de modernisten, vinden hun weerslag in de ontwerpen van nu. Het binnenste van hun bouwwerken moet ademen, licht vangen en een vloeiende ruimtelijkheid bezitten. Daarom de kleur wit, die weerkaatst en de ruimte groter doet lijken. Want dit laatste is belangrijk; de Leuvense huizen zijn gebouwd op dermate smalle percelen dat de woonruimtes snel krap en benauwend aanvoelen. De oude Leuvense binnenstad herbergt naast de bekende kleine begijnenhuisjes vele woonpanden die niet meer aan de huidige wensen van groot wonen voldoen. Daarom wordt er uitgebreid. De gevelaanzichten aan de voorkant mogen dan een regelmatige aanblik bieden van negentiende-eeuwse panden, aan de achterzijde is een kakofonie van verspringende hoge, lage, dichte, open, traditionele en moderne uitbreidingen te aanschouwen. Dit landschap van verborgen extensies lijkt de stedelijke structuur dus niet aan te tasten, maar verandert het aanzicht van de stad wel degelijk. Al is het alleen maar vanuit de lucht.

De stad heeft in haar algemene bouwverordening duidelijke regels vastgesteld waaraan deze verbouwingen en uitbreidingen moeten voldoen. Respect voor de bestaande structuur is belangrijk, de nieuwe volumes moeten zich aanpassen aan de omliggende bebouwing en er moet voldoende aandacht zijn voor groen, als de longen van de stad een cruciale bron voor het prettig stedelijke wonen. Maar binnen die regels is ook veel mogelijk. De verschillende projecten die in de afgelopen jaren in de stad zijn gerealiseerd, zijn daar de gevarieerde voorbeelden van. Zij geven de staalkaart aan mogelijkheden van het realiseren van een extensie aan de woning. De lichtheid waarmee de Leuvense bewoners hun bestaande huis hebben aangepakt en getransformeerd tot een persoonlijke expressie van het wonen aan het begin van de eenentwintigste eeuw, vindt zijn uiting in de witte interieurs, in het vele daglicht dat van verschillende richtingen binnenvalt en in de connectie met de buitenruimte. Dit is wat in de vele projecten terugkomt. Waar de ge-

meente zich sterk maakt voor het groen in de stad, zoeken de bewoners ook het contact met de tuinen. Vanuit verschillende plekken in de huizen is er zicht op de tuin; door grote venstervlakken loopt binnen en buiten in elkaar over.

Soms loopt die transparantie vanaf de straatkant richting tuin, zoals in het eigen woonhuis van architect Luc Vandael. Daar geeft de patio behalve horizontale lichtdoorvoer ook verticale lichtheid. De keuze voor een patio in deze uiterst smalle woning was een gedurfde, daar de ruimte kostbaar was. Maar, in de woorden van de architect, er werd voorrang gegeven aan ruimtelijkheid boven ruimte. De langgerekte woning, 3,5 bij 17 meter, heeft zo min mogelijk muren waardoor de doorgang vloeiend is. Het licht komt hier het huis binnen via de transparante voordeur en ontmoet het licht dat vanuit de tuinzijde in tegenovergestelde richting de glazen schuifdeur binnendringt. Muren en vloeren zijn wit, de tuin en het groendak van de woonkamer zorgen voor het contact met de natuur en de patio functioneert als de centrale ademplaats waar de veranderende seizoenen ook middenin de woning worden waargenomen. Het eenvoudige arbeiderswoninkje, in slechte staat op het moment van aankoop, is zo veranderd in een ruimtelijke witte en eigentijdse woning.

Opvallend is dat dit project exemplarisch is voor wat er sinds een aantal jaren in Leuven gebeurt: ogenschijnlijk architectonisch oninteressante, kleine en ... oude woningen worden aangekocht, en in plaats van het pand radicaal met de grond gelijk te maken en het perceel te gebruiken om een nieuwe en moderne stadswoning te realiseren wordt ervoor gekozen om het oude huis intact te laten en om te vormen tot een architectuur die aansprekend en aangenaam is. Zo wordt het stedelijke wonen opgewaardeerd en sombere, soms onooglijke panden nieuw leven ingeblazen.

Een voorbeeld is de kleine zogenaamde fermette die architect Rob Mols transformeerde voor de bewoners Van den Brempt en Van Kersschaever. In plaats van de banale woning uit te breiden met een eenvoudige glazen doos, koos de architect voor een citaat van het bestaande huis in de dakvorm van de extensie, daarbij tegelijkertijd de functionaliteit van het dak benadrukkend. Het dak functioneert namelijk als de simpele overkapping van de diverse functies die zich eronder moesten groeperen. Het contact met de natuur is in deze uitbreiding wel heel direct: de aanbouw is een open ruimte die tegelijkertijd binnen en buiten is. Het is ontworpen als overgangszone

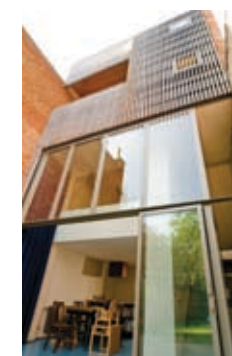

tussen huis en tuin waar onder de geprefabriceerde kap een carport, vijver, terras en leefruimte zijn samengebracht. Met dit ontwerp biedt de architect meteen ook een alternatief voor wat nog vaak als de klassieke oplossing voor een uitbreiding wordt bedacht: een massieve achterbouw die alleen contact met buiten zoekt door venster- en deuropeningen.

Hoewel licht, lucht en ruimte tot een summum zijn gemaakt in dit project, bieden ook minder radicale oplossingen de gewenste openheid. In woning Lombaert Vanhassel van Lams van Mieghem architecten is de aanbouw niet parallel aan de zijgevels uitgebouwd, maar beslaat zij de volle perceelbreedte die het hoekpand biedt. Daardoor is het een van de weinige huizen waar vanaf de straatzijde duidelijk wordt dat de woning is uitgebreid. Tegelijkertijd profiteert de glazen doos zo van de lichtinval van zowel straat- als tuinzijde en is het contact ook niet alleen met de tuin maar ook met de stad. Want dat is wat in deze groen-georiënteerde huizen vaak wel ontbreekt. Behalve een uitzicht op de Leuvense binnenstad vanuit een van de vensters van een bovenverdieping, dringt het stedelijke leven de woning niet waarlijk binnen. De uitbreidingen keren hun rug naar de stadse zijde en kijken met open armen richting het groen van de tuin. Het stedelijke wonen moet wel rust bieden, men moet vrij kunnen ademen en liefst de vogels horen fluiten in plaats van gestoord te worden door het lawaai van ronkende auto's en motoren.

De cultuur van aanbouwen is haast een traditie in België, en in Leuven, en dit maakt ook dat de aangekochte woning niet alleen uitbreiding vraagt maar tevens de sloop van al bestaande uitbouwen. Zo is de lappendeken van uitbreidingen in het stedelijk weefsel steeds veranderend. Voor de woning Patteet-Mols bedacht architect Mols dat de oppervlakte van de tuin vergroot diende te worden, waardoor de afbraak van de bestaande achterbouwen noodzakelijk was. Omdat de woning zonder uitbreiding uiteraard te klein zou zijn, introduceerde de architect een typologisch andere oplossing: een aanbouw van slechts 120 cm diep, maar over de volledige hoogte van de achtergevel. Bovendien werden verschillende functies in een zogenaamde onderbouw ondergebracht, waaronder ook de tuinberging, dit alles om de tuin volledig leeg te maken. Hout overheerst in dit huis, in de vloeren en in de gevelbekleding die ook borstwering voor het terras is en bescherming biedt tegen inkijk.

Hoewel de extensies nieuw en modern vormgegeven zijn en in niets refereren aan het bakstenen hoofddeelte van de bestaande huizen, is in veel

projecten gezocht naar een eenheid in ruimtebeleving tussen huis en aanbouw. Centraal hierin is, behalve de steeds terugkerende lichtinval, de trap die de ruimtes verbindt. Het zorgt voor de vloeiende beweging van beneden naar boven, maakt dat de woning wordt ervaren als één continue binnenruimte, zoals in het project De Belder en Robijns van BOB 361 architecten, of gaat functioneren als bepalend architectonisch element, zoals in de 12 meter hoge driedimensionale lijnstructuur die Geert de Neuter (GOA) voor het zestiende-eeuwse woonhuis Hugaerts en Van Laer ontwierp. Ook kan de trap een verbinding tussen binnen en buiten bewerkstelligen, zoals Voltarchitecten laat zien in de woning D'Haeyer en Van Poucke. Daar continueert de betonnen trap tussen bel-etage en zitkamer zich op de benedenverdieping in een plint. Vervolgens maakt deze een connectie met het kader van het schuifraam ter hoogte van de tuin. Een vloeiende verbinding tussen interieur en exterieur is het resultaat. In deze woning wordt dit samenspel nog versterkt door het fascinerend spiegelende wateroppervlak op het dak van de leefruimte, dat de lucht en de bomen in de tuin reflecteert en tegelijkertijd de natuurlijke en rustgevende overgang biedt tussen binnen en buiten. Het blijft echter een kijkvlak dat niet bereikbaar is vanuit de woning.

Dit watervlak reflecteert misschien wel wat deze projecten gemeenschappelijk hebben: een wil om licht, lucht en ruimte in de woning binnen te laten, en door de witte uitbreidingen en transformaties te ontsnappen aan de donkere en krapte die de oude binnenstad kon bieden. Terwijl de bestaande bakstenen volumes, zo belangrijk voor het aanzicht van het eeuwenoude Leuven, schijnbaar intact blijven, voltrekt zich daarachter de droom van de moderne mens. Het reflecteert de relatieve eenvoud waarmee men in Leuven kan experimenteren en de architectonische kwaliteit in kleine elementen kan vinden, terwijl het stedelijke weefsel steeds veranderend wordt verrijkt. In die realisaties is het te vinden, de draaglijke lichtheid van het wonen in Leuven. ●

Jan Wijle

Dwars door de stad

EEN WANDELING LANGS RECENTE GEBOUWEN
DOOR DE OPENBARE RUIMTE VAN LEUVEN

Een wandeling door Leuven langs recente architectuur is tevens een wandeling door de openbare ruimte van de stad. Door straten en stegen, parken en pleinen, maar soms ook door gebouwen die gedeeltelijk publiek zijn. En daar gaat het hier om: hoe gebouwen en de openbare ruimte zich tot elkaar verhouden, of de omgeving een rol speelt in het ontwerp van een gebouw en of een gebouw iets toevoegt aan de openbare ruimte. Gebouwen zijn doorgaans niet publiek toegankelijk en wat zich daarbinnen afspeelt is grotendeels aan het oog onttrokken, zeker in België waar de rolluiken uitgevonden lijken te zijn. De ruimte tussen de gebouwen wordt gebruikt om je efficiënt te verplaatsen: per auto, bus, fiets of te voet. Maar ook om te flaneren, te verdwalen, te rennen, te telefoneren, te roken, te eten en te drinken. Om met anderen af te spreken of onverwacht iemand tegen te komen, te flirten of juist demonstratief alleen te zijn, om te zien en gezien te worden. De openbare ruimte is een verzamelplaats van private handelingen. En de overgangsgedieden van privé naar openbaar, tussen gebouw en openbare ruimte, van besloten naar open, bepalen de sfeer in een stad. Dat je je op je gemak of juist 'unheimlich' voelt, dat je een stad al of niet graag mag. Een stad is meer dan een verzameling gebouwen, en wordt vooral bepaald door wat zich er onder, boven, omheen en ertussen afspeelt, in de openbare ruimte.

I. MOBILITEIT ROND STATION EN STADSKANTOOR: STATIONSPLEIN EN OMGEVING

Als je niet in Leuven woont - zoals ik - dan is er een grote kans dat je aankomt in het station aan de oostkant van de Ring of eronder in de parkeergarage. En dan sta je meteen midden in een voorbeeld van de verwevenheid van openbare ruimte en architectuur, van oud en nieuw. Vandaar dat onze wandeling hier start.

Een station: hollen om de trein te halen, afscheid nemen, wachten op iemand die vertraging heeft of gewoon rondhangen, het lijken allemaal scènes die de verbeelding prikkelen en die gaan over verhalen die bij de stad horen. Het station dateert uit de late 19e eeuw toen overal in Europa steden per trein werden ontsloten en aan de rand van de stad een station werd gebouwd. Honderd jaar later dwingen de enorm toegenomen verkeersstromen de gemeente Leuven tot een radicale herschikking van dit centrale knooppunt. Stedenbouwkundige - en voormalig Vlaams Bouwmeester - Marcel Smets tekende het masterplan dat van de site een nieuw centrum van transport en werkgelegenheid wil maken. Voor de uitwerking van het busstation, de parkeergarage, de tunnelverbinding met Kessel-Lo en het stationsplein werd de Spaanse architect Manuel de Sola Morales aangetrokken. Hij slaagde er in de verkeersstromen heel vanzelfsprekend te kanaliseren. De bussen vertrekken van opzij het station onder de nieuwe opvallende monumentale overkapping. Ga vooral even in de parkeergarage kijken die door het overal toetredende daglicht en de op een hellend vlak parkerende auto's buitengewoon overzichtelijk, ruim en licht oogt. Vanuit de parkeergarage de trap omhoog kom je terug op het stationsplein dat opnieuw de genereuze entree naar de stad is geworden. Hier prevaleert de voetganger; het plein kent geen drempels tussen trottoir en rijbaan wat maakt dat de auto vanzelf langzamer gaat rijden en de voetganger meer bewegingsruimte heeft.

Laatste wapenfeit in deze omgeving is de wand met kantoren aan de Leuvense Ring van Crépain Binst Architecture (zie p.116) langs het spoor. De kantoren zijn geheel ingenomen door de gemeentediensten van Leuven en KBC die ook de gebruiker is van het opvallende, witte gebouwtje met de overluifelende verdieping die de overgang van stationsplein naar de kantoor-promenade markeert. Door de functie van de kantoren zullen veel Leuvenaren van dit gebied gebruik maken. Het stadskantoor is weliswaar het eerste gebouw in de hoger gelegen wand, maar het onderscheidt zich in niets van de overige kantoorgebouwen. Dit in tegenstelling tot de representatie die de oude kantoren van de gemeenteadministratie kenmerkte: de overheid neemt – bewust? – geen bijzondere positie meer in in de perceptie van de stad. En dat, terwijl vanaf het stationsplein, door de grootsteds aandoende Bondgenotenlaan het prachtige oude stadhuis opvallend te zien is.

Of de promenade voor de kantoren een levendige plek zal worden, valt te betwijfelen. De monumentale trap die het stationsplein met de promenade verbindt, is ongetwijfeld ontworpen als gezellig ontmoetingspunt. Maar zij ligt verscholen achter de KBC banken vormt een hoge drempel naar de promenade.

TIP: huur een fiets in de fietsstalling onder het Stadskantoor en ontdek nog meer van Leuven

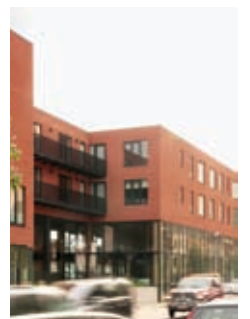
Stadskantoor

In tegenstelling tot de bebouwing aan de overkant van de Ring die veel gevarieerder en rijker is vormgegeven, nodigt de sobere wand van kantoren niet uit tot flaneren. Hier spoeden ambtenaren zich na hun werk zo snel richting station of stad en voor anderen is er na vijf uur niet veel te zoeken. Bij gebrek aan een eigen karakteristieke publieke ruimte is dan ook niet het stadskantoor maar de ondergrondse fietsstalling vast de meest openbare en levendige plek van het gebied!

Doorzetters nemen nog even de voetgangerstunnel onder het station naar Kessel-Lo, waar nog een interessante stadsontwikkeling te zien is op de plek waar vroeger de 'Centrale Werkplaatsen' van de Spoorwegen stonden. Het is een wijk in aanbouw waarvan de eerste fase, een deel ontworpen door Bogdan & Van Broeck Architects, een ander deel ontworpen door Wit Architecten, inmiddels zijn gerealiseerd (zie p.100). Op de 'footprint' van de gesloopte werkplaatsen worden uiteindelijk zo'n 350 woningen en appartementen gebouwd in een voor België ongebruikelijke typologie van stadswoningen met gezamenlijke toegangswegen en openbaar groen. De tuinen van één van de woonblokken zijn op verschillende hoogte gesitueerd om op een relatief dichtbebouwd terrein toch privacy te bieden. Deze wijk moet het nieuwe hart van Kessel-Lo worden en het is de bedoeling dat zo het hele deel achter het station een aantrekkelijk nieuw woongebied wordt. De huidige bouwactiviteiten achter het station getuigen al hiervan. De gebouwen aan de Kop van Kessel-Lo, de heraanleg van de Martelarenstraat met het park Belle-vue en de nieuwe verbindingsweg naar de werkplaatsen moeten mede ervoor zorgen dat Kessel-Lo op een goede manier met het centrum van Leuven wordt verbonden. Een impuls voor dat deel van de stad, want nieuwe bewoners willen buurtwinkels en scholen en dat genereert activiteit. Ondanks dat het deels nog een bouwput is, straalt nu al een verwachtingsvol optimisme af van de verhuwagings, de IKEA bezorgers en de net ingezaaide tuinen.

Op meerdere plekken in Leuven worden oude industriële sites getransformeerd tot nieuwbouw-woningcomplexen. Een injectie voor de stad met de verwachting dat het 'een upgrade' voor de hele omgeving is. Voorwaarde is wel dat tegelijk met de bouw van woningen de omgeving zorgvuldig wordt ingericht om een goed functioneren van de openbare ruimte te waarborgen. Goede verlichting, gescheiden fietspaden, groenvoorziening, speelvoorzieningen, dit alles draagt er aan bij dat een plek als veilig en aangenaam ervaren wordt.

Kijk nog even naar het laatste gebouw uit de rij kantoren: het Provinciehuis uit 2006 van de Portugese architect Goncalo Sousa Byrne i.s.m WIT Architecten. En vooral 'Het Gele Balkon', één van de vele kunstwerken in en aan dit gebouw. Kunstenaar Aglaia Konrad ontwierp dit frivole element op het sobere gebouw. Op het balkon op de 10e verdieping kan je even ontsnappen uit het gebouw om bijvoorbeeld stiekem een sigaret te roken. En dan heb je meteen het mooiste uitzicht op Leuven dat je je kunt indenken. Maar tegelijk ben je voor iedereen die dat wil, te zien. De mix van privé en openbaar, bekijken en bekeken worden, kenmerk van de openbare ruimte.

Centrale Werkplaatsen

II. VERWEVEN MET DE STAD: M VAN MUSEUM LEUVEN

Vanaf het station loop je als vanzelf de Bondgenotenlaan in, waar vanaf de hoek met de Leopold Vanderkelenstraat het nieuwe Leuvense museum M even verderop is te zien (zie p.132). Daar is door Stephane Beel Architecten serieus gewerkt aan de interactie met de openbare ruimte van de stad. Door aan twee bestaande gebouwen nieuwe volumes toe te voegen en de relatie met de aanwezige straten te intensiveren, is hier een gebouw ontstaan dat geheel verweven is met de stad. Een 'stadskamer met meubilair' noemt de architect het zelf. Opvallend zijn de 'ramen' aan de voorkant, vlak achter de oude toegangspoort: gaten in de witte muren die eigenlijk van buiten naar buiten gaan, maar wel een intimiteit in de ruimte suggereren en tegelijk het uitzicht sublimeren. Loop van de straat naar binnen - wat nog steeds buiten is - via de wel erg royale monumentale trappartij een verdieping lager naar de publieke inkomhal met winkel, café en auditorium. En vandaar weer naar buiten, omhoog over de grote hellingbaan naar de besloten binnentuin rond de monumentale eik uit 1930. Steek door naar de Savoyestraat waar weer het openbare museumcafé op uitkomt. Je kunt je nu al niet meer voorstellen hoe treurig deze straat er hier voorheen bijlag en bedenk eens hoe de simpele bestrating van gevel tot gevel aan deze opwaardering een bijdrage levert. Het is jammer dat zowel de trappartijen als de binnentuin meer een transitruimte zijn geworden dan dat ze een grote verblijfskwaliteit hebben.

Van binnen het gebouw kijkt de bezoeker op allerlei plekken onverwacht in de oude stad met zowel mooie panorama's als dakjes van eterniet golfplaten, want ook dat is de stad! Met als letterlijk hoogtepunt het enorme dakterras met het panoramische uitzicht rondom. Het museum is bescheiden aanwezig, dienstbaar aan de stad en genereus. Echter, met de keus voor de crème-keurige gepolijste natuursteen van de nieuwe volumes lijkt de architect ook tegemoet te willen komen aan hen die liever een prestigieus palazzo hadden gezien. Het is te hopen dat het succes van de openingstentoonstelling gecontinueerd kan worden en dat niet alleen het gebouw er nu staat maar dat ook een goede programmering mogelijk blijft. De middenstand vaart er al blijkbaar wel bij: de pralines worden ineens in het Engels aangeprezen en de omgeving van M is inmiddels een aantrekkelijke plek voor bedelaars. Toch maakt een vraag van een zoekende buitenlandse toerist mij duidelijk dat een meer prominente aanduiding in de stad waar M zich bevindt, waar de ingang zit en welke tentoonstellingen er zijn, zeker zou helpen bij het succes ervan.

Museum M

TIP: op afspraak kan je in M een boeiende architectuurrondleiding volgen die je nog meer te weten laat komen over dit bijzondere gebouw. +32 (0)16 27 29 29 of bezoekm@leuven.be

Achter M ligt de Bibliotheek van de K.U. Leuven aan het Ladeuzeplein, een mooi leeg plein dat elke vrijdag transformeert in een druk marktplein. Opvallend erbovenuit torenend is de 23 meter hoge 'Totem' van kunstenaar Jan Fabre (1958). Een scarabee die op een naald is gespiest, in 2000 geplaatst ter gelegenheid van 575 jaar Universiteit in Leuven.

III. WONEN IN HET CENTRUM: ZWEMBADSITE

Het lijkt er op dat senioren niet alleen meer aan zee willen wonen maar uitzien naar vergelijkbare luxeappartementen in de binnensteden. En het is duidelijk dat er generaties senioren in aantocht zijn die behalve talrijk ook heel vitaal en actief zijn en veel kunnen betekenen voor de cultuur en economie van de stad. Waar plekken in de stad vrijkomen, worden wooncomplexen gebouwd waarbij de verflechting met de stad een 'uitdaging' genoemd kan worden.

De eerste site vinden we nabij het museum. Na de Savoyestraat nemen we links de Tienestraat en op de hoek met de Muntstraat lopen we door de brede poort in het bouwblok naar het binnenterrein. Op de voormalige Zwembadsite staat een appartementencomplex van de hand van Architecten BOB361, waarbij Ontwerpbureau Pauwels voor de openbare ruimte tekende (zie p.96). Opvallend is het decoratieve patroon op muren en balkons die evenals de vorm van de tuinfragmenten geïnspireerd werden op het 'craquelé', de ouderdombarstjes, van de schilderijen van de beroemde schilder Dirk Bouts die tot zijn dood in 1475 in Leuven woonde. Identiteit aan deze plek verlenen deze decoratieve elementen niet echt. De overgangen van oud naar nieuw, van privé naar publiek terrein, komen abrupt tot stand. Het complex wordt vanuit twee bestaande straten ontsloten en je kunt via het openbare binnenplein doorsteken naar het Hoogeschoolplein. De voor Leuven zo typische doorsteek - die maakt dat de stad op een kleine oppervlakte een grote diversiteit aan verschillende sferen kent en die je op een prettige manier laat verdwalen - is hier vooral transitruimte. Ondanks de groene eilandjes nodigt niets uit tot verblijf, noch in de veel te kleine privé-tuinen, noch in de inefficiënt ingedeelde openbare ruimte. Het voor België zo kenmerkende spel tussen de openbaarheid van de straat en de intimiteit van het private wonen wordt hier niet uitgespeeld. Alles lijkt wel (semi)publiek en confronteert de bezoeker met onverwachte contrasten, zoals de ruwe achterkant van het Pauscollege. De architect zegt zelf hierover: 'aanwezige achterkanten worden getransformeerd tot voorkanten; inplanting van een nieuw gebouw geeft een expliciete suggestie tot verdere ontwikkeling en renovatie van de bestaande gebouwen in de buurt'.

In een andere woonwijk in de binnenstad – het Barbarahof – is dit expliciete contrast veel minder aanwezig, zoals we verderop op de wandeling zullen zien. Maar we nemen eerst de doorsteek naar het intieme Hogeschoolplein en gaan gelijk weer links terug door het binnenterrein van het Pauscollege.

Zwembadsite

IV. ONDERWIJSGEBOUWEN ROND DE VLAMINGSTRAAT EN NAAMSESTRAAT

Als zich iets specifiek in de openbare ruimte van Leuven manifesteert, is dat wel de aanwezigheid van de Universiteit. De vele, vaak eeuwenoude faculteitsgebouwen met hun poorten en semi-openbare binnenhoven zijn alom aanwezig. Maar vooral de aanwezigheid van een studentenbevolking is nadrukkelijk waar te nemen, alleen al door de enorme hoeveelheid bordjes met 'kamer te huur' erop. De horeca, de winkels, het culturele aanbod en vooral de jonge mensen zelf zorgen voor een levendig straatbeeld.

Na een doorsteek van het statige binnenterrein van het Pauscollege en de Alma (mensa) hou je rechts aan en steek je door het Stadspark – eigenlijk het St. Donatuspark – van de Tiensestraat naar de Vlamingenstraat. In de omgeving van de Vlamingstraat en de Naamsestraat staan tal van onderwijsgebouwen waaronder twee die zojuist een nieuwbouwdeel in gebruik hebben genomen. Na het stadspark neem je de Monnikenstraat en loop je langs Alma 2 het binnenterrein van de faculteit Sociale Wetenschappen op, waarvoor Poponcini & Lootens een nieuw entreegebouw ontwierpen (zie p.106). Een onsamenhangende ordening van gebouwen van geheel verschillende signatuur bepalen de sfeer van de locatie. Oude studentenkoten met een toegang via een oude winkel aan de Parkstraat begrenzen het terrein aan de ene kant, de nieuwe auditoria van Poponcini & Lootens (publicatie 2002-2006) aan de andere. De studentenresidentie van bOb van Reeth (publicatie 2002-2006) sluit het bouwblok langs de Parkstraat maar voorziet ook in een ruime toegang tot de campus. Deze monumentale poort wint met de nieuwste ingreep aan betekenis. De blik wordt gefocust naar het nieuwe entreegebouw van Sociale Wetenschappen dat als een transparant volume tussen de twee bestaande hoofdgebouwen is geplaatst. In de gesloten en afstandelijke omgeving zorgt het voor openheid en oriëntatie en fungeert als sterk herkenningspunt van de faculteit. Opvallend element is de zonwering van de voorgevel die geheel bestaat uit een tekst van roestvrij staal. Voor de tekst, die tegelijk een groot gevelbeeld is, werd het 'Alpenjagerslied' van Paul van Ostaïjen gebruikt. 'Om-wille van de sociale conventies, dubbele symbolen en onuitgesproken bedoelingen die de kern raken van elementair sociaal gedrag'.

Je verlaat de campus via de Parkstraat en loopt terug richting centrum. Op de hoek met de Vlamingenstraat loont een korte uitstap naar rechts. Na een ingrijpende verbouwing van het voormalige Oudheidkundige Instituut door architectengroep TV360 en Stephane Beel Architecten, is hier de Vlerick

Management School gehuisvest. Achter de oude galerij kan je de 'giftshop' zien waar je een sleutelhanger of T-shirt van de 'beste managementschool in de Benelux' kunt kopen. Daar moet je ook even je handtekening zetten om het gebouwencomplex binnen te kunnen gaan. Tussen de schijf van de oudbouw en de nieuwbouw achter in het perceel bevindt zich een transparant volume over drie verdiepingen dat alle delen van de school met elkaar verbindt. Deze semiopenbare circulatieruimte, die bestaat uit een brede trap en glazen 'break-out-rooms', zoekt een weg door het gebouw en mondt uit in een buitentrap annex auditorium en een publiek toegankelijk dakterras met groendak met alweer: een panoramisch uitzicht. In de verte kan je nog net het Provinciehuis met het gele balkon zien (zie publicatie 2002-2006).

Nergens zijn maatschappelijke veranderingen en onderlinge gedragscodes zo goed waar te nemen als in de publieke ruimte. Werd bijvoorbeeld iemand alleen, die op straat hardop praat, 10 jaar geleden nog als een gestoorde beschouwd, inmiddels is het een vertrouwd beeld: iemand die mobiel belt en zijn hele privé-leven gedetailleerd deelt met de omgeving. De digitale openbare ruimte is er in het afgelopen decennium bij gekomen en van onvoorstelbare invloed op ons dagelijks openbaar en privaat leven.

Op de hoek van de Parkstraat met de Naamsestraat kan je er niet omheen dat daar het STUK is gesitueerd: in meer dan menshoge letters staat het aan de straat. Dit bruisende culturele centrum programmeert spannende theater- en filmvoorstellingen, beeldende kunstexpo's en performances, festivals en concerten; er zijn ateliers en er is een prettig informeel restaurant. Wat dit indertijd door Neutelings Rietdijk Architecten verbouwde complex ook zo interessant maakt, is dat het (alweer) een doorsteekmogelijkheid naar de volgende straat biedt waarbij je ineens meer van de stad kan begrijpen. Eigenlijk is het een 'stad in een stad'. Je kan langs en door de gebouwen heen lopen langs stegen en over een flink aantal trappen waardoor je het enorme hoogteverschil kan ervaren dat zo kenmerkend blijkt voor Leuven. Een kwaliteit van de stad - zeker voor iemand die van een plat land komt - dat nog veel meer uitgebuit zou kunnen worden bij de planning en inrichting van de stad.

Terug richting centrum, waar aan de Naamsestraat nr. 22 het Rectoraat van de KU Leuven is gevestigd. Dit gebouw is op kantooruren toegankelijk en de moeite waard om even binnen te gaan. Het nieuwe trappenhuis van VBMar-architecten (nu Bogdan & Van Broeck en LAVA architecten) is een eigentijdse versie van de beroemde dubbele trappen die Leonardo da Vinci ontwierp voor

In het park staan de 18 gekleurde doorzichtige panelen van de Franse kunstenaar Daniël Buren (1938) die door te spelen met lichtval en zichtpunt een andere blik op het park willen bewerkstelligen: 'Le Jardin Imaginaire'.

Sociale Wetenschappen

Vlerick

Rectoraat K.U. Leuven

Behalve de Universiteit is Leuven natuurlijk ook de stad van Stella Artois: overal zijn de oude en nieuwe gebouwen van de brouwerijen aanwezig in de stad. Drink er één met uitzicht op het prachtige stadhuis op één van de vele terrassen.

Over 'kijken en bekeken worden' gesproken: als in een theatervoorstelling trekt het stadsleven aan je voorbij.

Barbarahof

het kasteel van Chambord. De in beginsel functionele en technische aard van de opdracht – het optimaliseren van de bestaande ontsluiting en vergroten van vluchtwegen – werd aangegrepen om een heuse 'promenade architecturale', een verticale wandeling langs historische buitengevels, te creëren. Ga even naar boven – er is ook een lift – want het panoramisch uitzicht op de binnenstad bovenin de liftkoker is onverwacht mooi en maakt het daklandschap van Leuven publiek. Teruggelaten in het centrum neem je één van de zijstraatjes naar de Oude Markt waarvandaan je kan speuren naar diezelfde liftkoker, een subtiele verandering in de skyline van Leuven.

V. OPNIEUW WONEN IN HET CENTRUM: BARBARAHOF

Je vervolgt de wandeling via de Parijsstraat ten westen van de Oude Markt. Via de Sint-Barbarastraat bereik je die andere nieuwe woonclave in de binnenstad: het Barbarahof, een toekomstige woonwijk van meer dan 200 woningen, waarvan nu net weer 9 royale stadswoningen en appartementen ontworpen door A33 (zie p.98) zijn opgeleverd. Bijna onzichtbaar gesitueerd, vlak bij de rommelige, gezellige winkelstraat staan in groot contrast de vrij gesloten sobere bakstenen gevels met een overzichtelijke inrichting van de straat. Het masterplan van de wijk is van de hand van architect Alfredo De Gregorio, bekend van zijn historiserende architectuur en stedenbouw. De wijk in wording sluit weliswaar visueel goed aan bij het beeld van een oude binnenstad, maar ontbeert echter (nog) de levendigheid, eigen aan een binnenstedelijk gebied. Als een filmset waar de acteurs net uit verdwenen zijn. Aan de bouwputten te zien is dit pas het begin: aankondigingen van appartementen via banieren en maquettes in etalages maken duidelijk dat van 'wonen in de binnenstad' zichtbaar serieus werk gemaakt wordt.

Voor de liefhebber heeft de stad nog een paar bijzondere woningen in petto waarvoor je even moet doorstappen, naar de noordkant van de stad. In de Drinkwaterstraat aan het andere einde van het Barbarahof ga je westwaards tot de Predikherenstraat, loopt deze rechts af, langs het bekende Klosterhotel tot aan de Brusselsestraat. Hier oversteken, de Dijle volgen op de Amerikalaan, het bruggetje rechts over en via de Wandelingstraat naar de Vismarkt. Hier begint de Mechelsestraat.

VI. PARTICULIERE WONINGEN EN EEN KANTOOR IN DE MECHELSESTRAAT

De particuliere woningmarkt is in België bepalend voor het woningaanbod. Wat 'een Belg wordt met een baksteen in zijn maag geboren' betekent, is overal waarneembaar. Het zelf (laten) bouwen van een nieuw huis is traditie en vooral in stedelijke gebieden neemt inmiddels ook het verbouwen van een bestaand huis toe. Overal in Leuven worden rijtjeshuizen gekocht en opgeknapt, van geklasseerde monumenten tot smalle pandjes in nog betaalbare buurten. Soms is dat manifest vanaf de straat, meestal wordt alleen de gevel wat gemoderniseerd en vinden de verbouwingen vooral aan de achterkant plaats. Meer licht, meer contact met de tuin, andere woonopvattingen, levensbestendig wonen, duurzaamheid dicteren het programma van de vernieuwde woning. Vaak heel verantwoord, soms echt inventief of ingrijpend, afhankelijk van ambitie en budget. Je ziet zo buurten veranderen, eerst de trendsetters en dan de volgers, de bevolking past zich aan en wat voorheen een vervallen buurt was, wordt ineens juist stedelijk en hip en horeca en winkelaanbod doen de rest.

In en rond de Mechelsestraat zijn een paar voorbeelden te vinden van verbouwingen die reageren op de straat. Tegenover de St. Geertruikerk halverwege de Mechelsestraat vind je een eenvoudig wit pand – de voormalige pastorie – met ramen waarachter opvallende rood-wit gestreepte luiken. Een kunstwerk van Daniël Buren, de Franse kunstenaar die ook verantwoordelijk is voor de 18 transparant gekleurde billboards, 'Le Jardin Imaginaire' in het Stadspark. Onder het motto 'tussen spartaans en genereus' wisten Philippe Vander Maren & Mireille Weerts (zie p.74) dit historische pand met eigentijdse middelen en materialen, met respect voor de geschiedenis ervan, te verbouwen. Vergelijk het eens met de netjes verzorgde buurpanden en ontdek hoe details het verschil kunnen maken: vorm en materiaal van de deur en traprede, overeenkomend met de onderscheidende, want nieuwe, stenen latei boven de deur. Kijk eens naar de vormgeving van de deur en zoek de subtiele brievenbus: de ultieme overgang van openbaar naar privé! Dit alles maakt nieuwsgierig naar wat er achter die mooie luiken zit.

Het Negende Gebod is een gotisch huis aan de Mechelsestraat dat deel uitmaakt van een hele rij gotische huizen die met de achterkant uitkijken op de St. Geertruikerk. In het huis uit de 16e eeuw is door Guerilla Office Architects (Geert de Neuter) (zie p.62) een driedimensionale structuur geïmplementeerd die licht en samenhang brengt doorheen de verschillende verdiepingen. Tegenover de pastorie is een stedelijke doorgang die door een verstillend parkje leidt

Pastorie St. Geertruikerk

Het negende gebod

staat en manifesteert zich in grote verhalen en kleine details. Een overheid kan voorwaarden scheppen op de schaal van de stad of van de straat om de kwaliteit van de openbare ruimte te bevorderen en daarmee het welbevinden van de gebruikers ervan. Aan bouwheren (en -dames?) en architecten om zich door die kwaliteit te laten inspireren en aan de bewoners en bezoekers van de stad om ze te ontdekken. ●

éénggezinswoning verbouwing

éénggezinswoning nieuwbouw

meergezinswoningen

onderwijsgebouwen

bedrijfgebouwen

culturele gebouwen

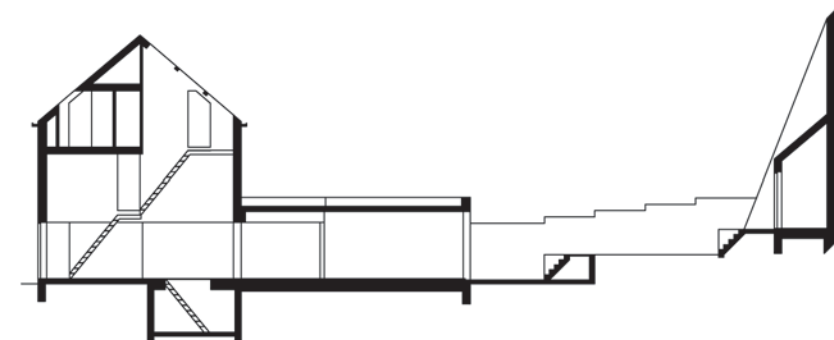
project

WONING VANDAELE - REUMERS

architect

LUC VANDAELE

zie kaart 1 / nr. 1

doorsnede

Uitbreiding smalle
arbeiderswoning
met bijzondere
aandacht voor de
lichtinval

adres

Schapestraat 57
3000 Leuven

bouwheer

Dhr. en Mevr.
Vandaele-Reumers

oplevering

December 2006

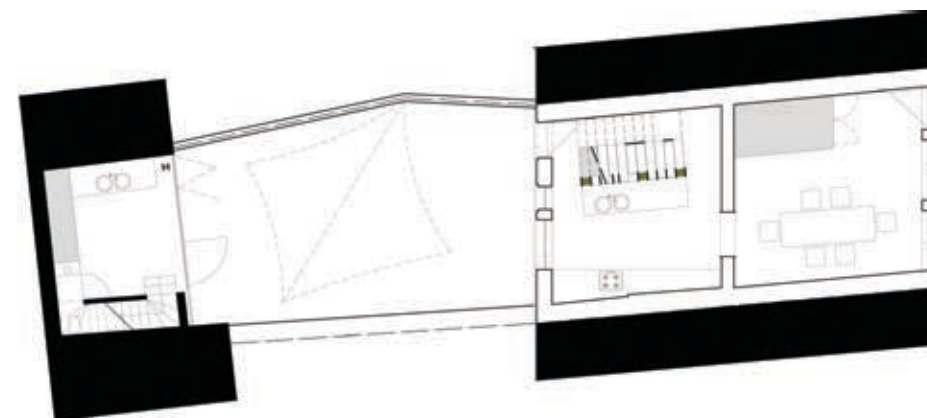
project

HET NEGENDE GEBOD

architect

GUERRILLA OFFICE ARCHITECTS

zie kaart 1 / nr. 2

Reorganisatie van
een geklasseerd
gotisch huis incl.
verbouwing van
achterhuis

adres

Mechelsestraat 112
3000 Leuven

bouwheer

Dhr. en Mevr.
Hugaerts-Van Laer

oplevering

September 2009

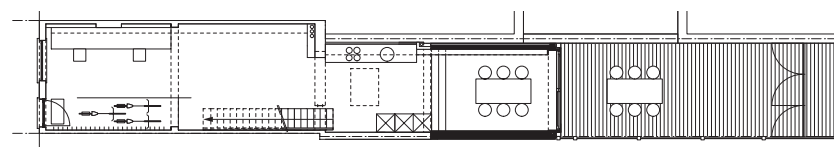
project

WONING DECHAMPS

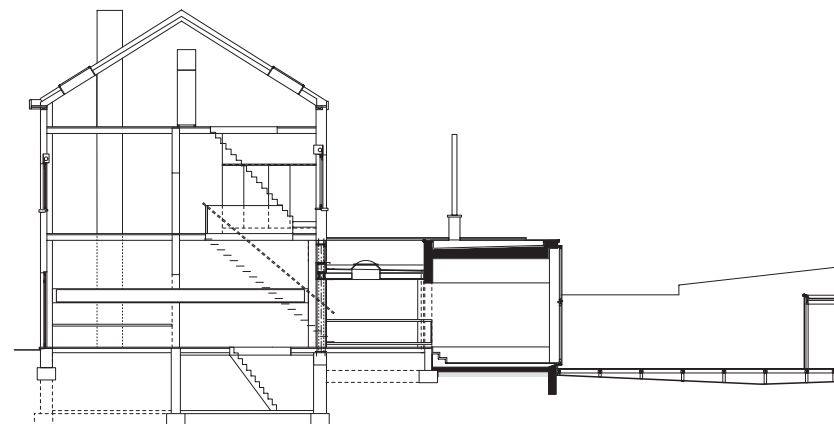
architect

HONK ARCHITECTEN

zie kaart 1 / nr. 3

gelijkvloers

doorsnede

Maximale
uitbreiding van
extreem smalle
rijwoning

adres

Ierse Predikherenstraat 18
3000 Leuven

bouwheer

Karine Dechamps

oplevering

April 2008

Foto: Bart Moens

project

WONING LOMBAERT - VANHASSEL

architect

LAMS VAN MIEGHEM ARCHITECTEN

zie kaart 11 / nr. 4

Uitbreiding van
driegevelwoning
over de volledige
perceelsbreedte

adres

Lodreef 83

3010 Kessel-Lo

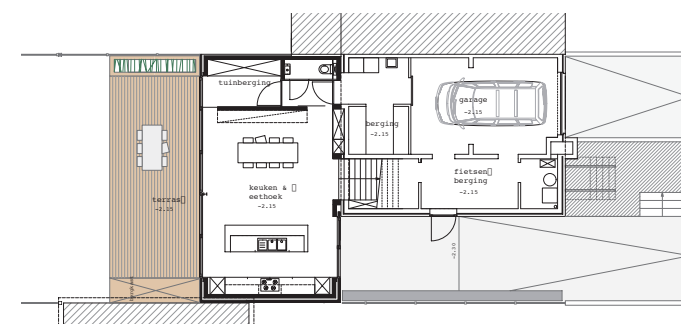
bouwheer

Dhr. en Mevr.

Lombaert-Vanhassel

oplevering

Mei 2008

gelijkvloers

verdieping +1

Foto: Maureen Heyns

project

WONING D'HAEYER - VAN POUCKE

architect

VOLT ARCHITECTEN

zie kaart 1 / nr. 5

doorsnede

Uitbreiding van
rijwoning met
riante zicht op de
tuin

adres

Prins De Lignestraat 26
3001 Heverlee

bouwheer

Dhr. en Mevr.
D'Haeyer-Van Poucke

oplevering

Oktober 2006

Foto: Filip Dujardin

project

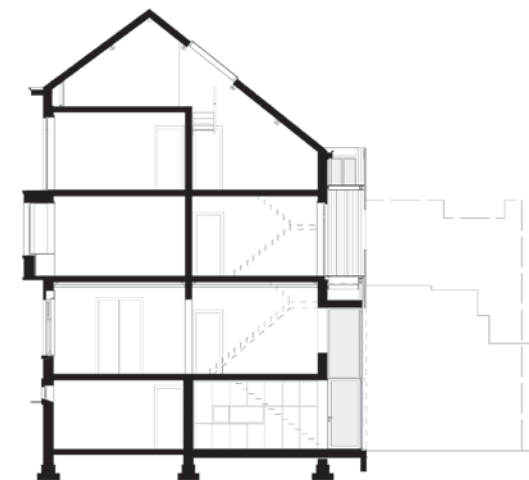
WONING PATTEET - MOLS

architect

ROB MOLS

zie kaart 1 / nr. 6

Foto: Lander Loeckx - quasi.be

doorsnede

Verbouwing
atelierwoning met
nieuwe achterbouw
over volledige
hoogte achtergevel

adres

Sint-Lambertusstraat 8
3001 Heverlee

bouwheer

Ilse Patteet
Rob Mols

oplevering

Augustus 2006

project

WONING VAN DEN BREMPT - VAN KERSSCHAEVER

architect

ROB MOLS

zie kaart 11 / nr. 7

Geprefabriceerde
overkapping als
uitbreiding van
leefruimte en
carport

adres

Wijnbergenstraat 42

3010 Kessel-Lo

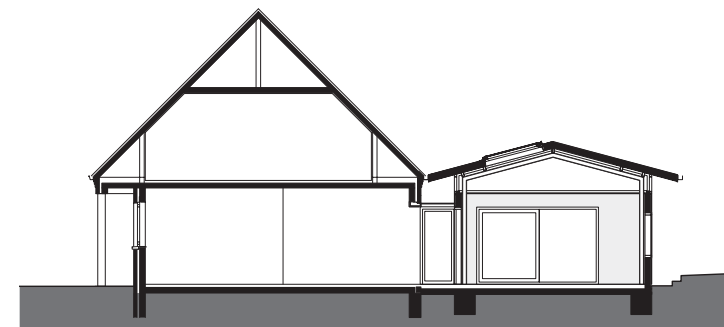
bouwheer

Dhr. en Mevr. van den

Brempt-Van Kersschaever

oplevering

April 2009

project

PASTORIE ST. GEERTRUIKERK

architect

PHILIPPE VANDER MAREN & MIREILLE WEERTS

zie kaart 1 / nr. 8

Verbouwing van een monumentale pastoriewoning met kunstinterventies

kunstenaars

Daniel Buren

Richard Venlet

Dan Van Severen

adres

Halfmaartstraat 7

3000 Leuven

bouwheer

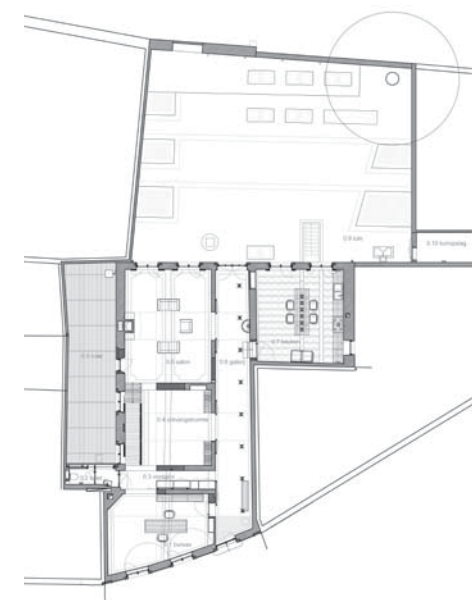
Valorens NV

oplevering

2007

Foto: Sarah Blee / photo-souvenir Daniel Buren « Ouvert ou Fermes: travail in situ »

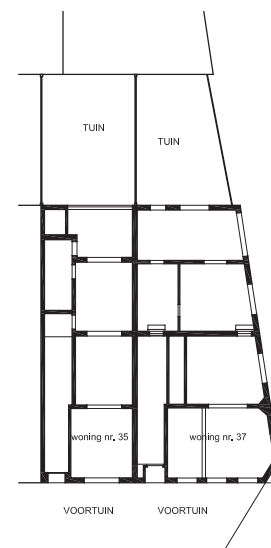
project

WONING VANHOUTE - DERIDDER

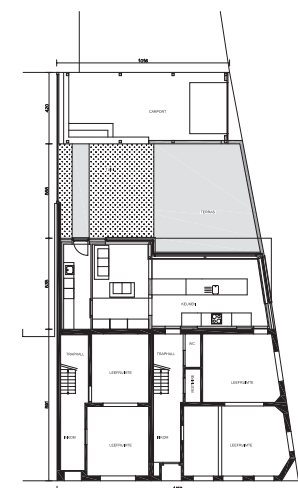
architect

ROOM07 ARCHITECTEN

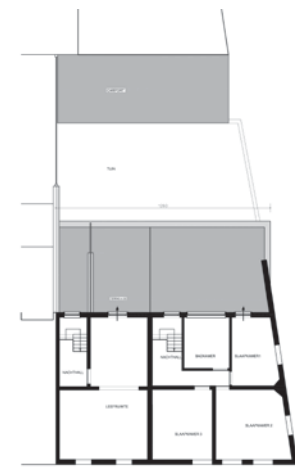
zie kaart 11 / nr. 9

gelijkvloers bestaand

gelijkvloers

verdieping +1

Foto: Luc Roymans Photography

Volledige reorganisatie
van twee rijwoningen

adres

Koningin Elisabethlaan 35-37

3000 Leuven

bouwheer

Dhr. en Mevr.

Vanhoute-Deridder

oplevering

Oktober 2006

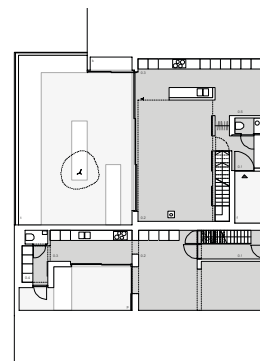
project

WONING PARTON - EERLINGEN

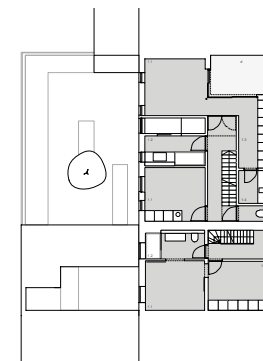
architect

DAS - DESIGN EN ARCHITECTUURSTUDIO

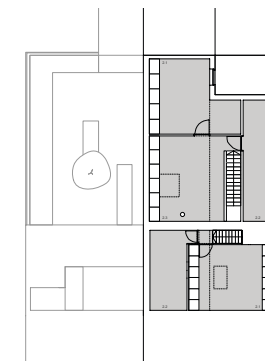
zie kaart II / nr. 10

gelijkvloers

verdieping +1

verdieping +2 (zolder)

Foto: Studio Claerhout

Inbreiding van één
halfopen woning tot
twee rijwoningen

adres

Nachtgalenstraat 80-82
3001 Heverlee

bouwheer

Dhr. en Mevr.
Parton - Eerlingen

oplevering

December 2008

project

WONING PEETERS - DILLEN

architect

STEVEN PEETERS

zie kaart 11 / nr. 12

Uitbreiding van vrijstaande villa

adres

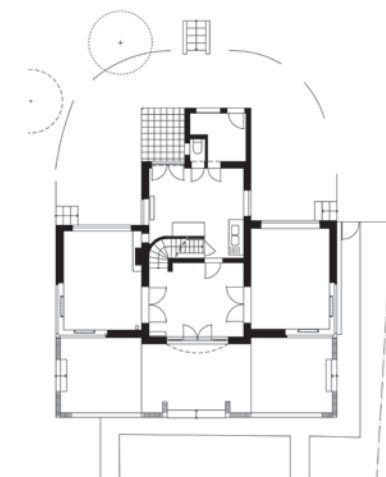
Tiensesteenweg 308
3000 Leuven

bouwheer

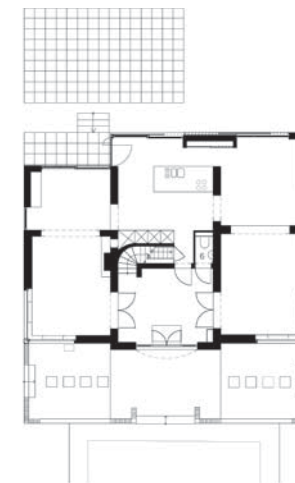
Steven Peeters
Nele Dillen

oplevering

April 2007

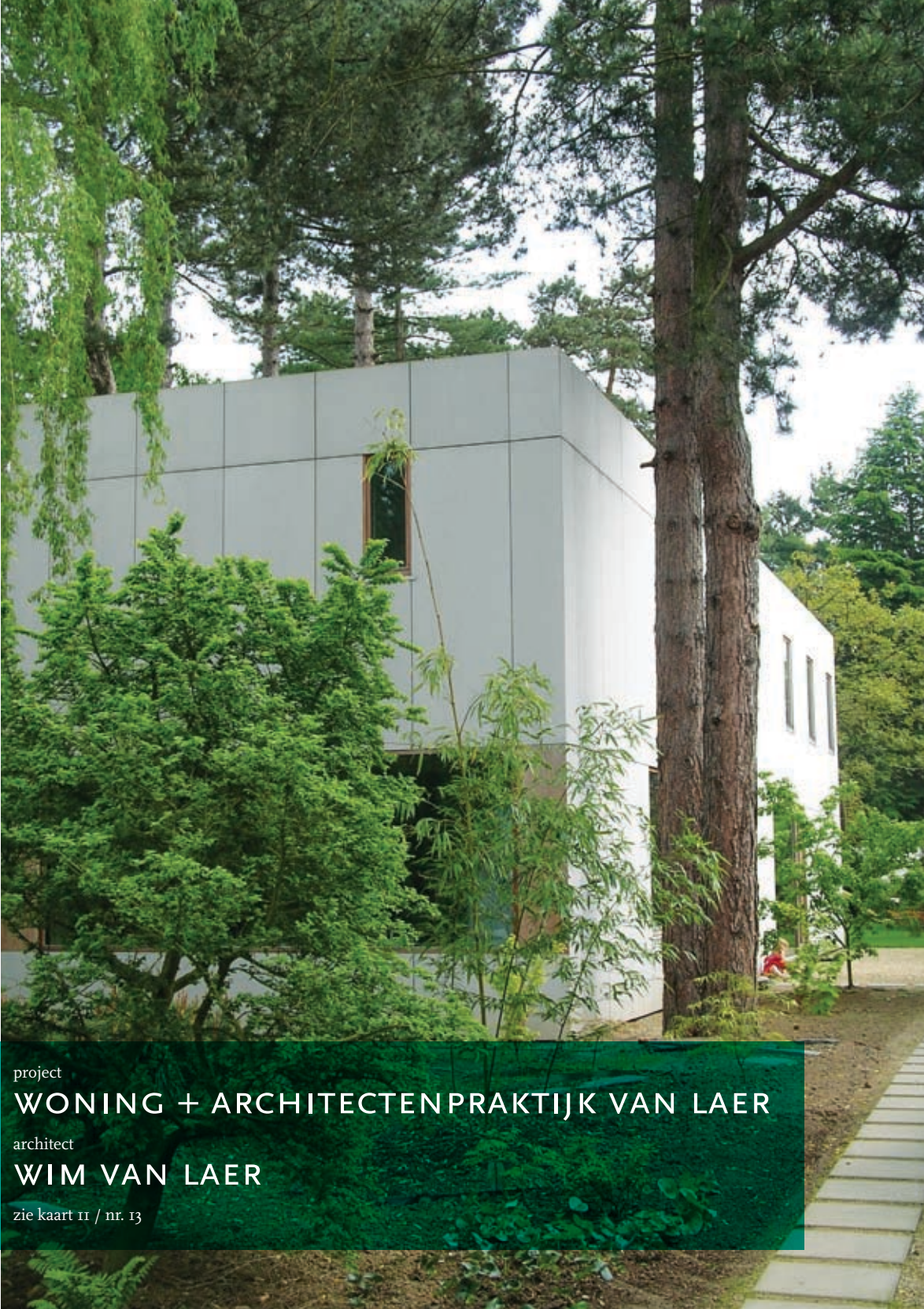
bestaande toestand

verbouwde toestand

Foto rechts: Kristien Bollen

project

WONING + ARCHITECTENPRAKTIJK VAN LAER

architect

WIM VAN LAER

zie kaart 11 / nr. 13

Nieuwbouw
gezinswoning met
architectenpraktijk
volgens passief-
huisstandaard

adres

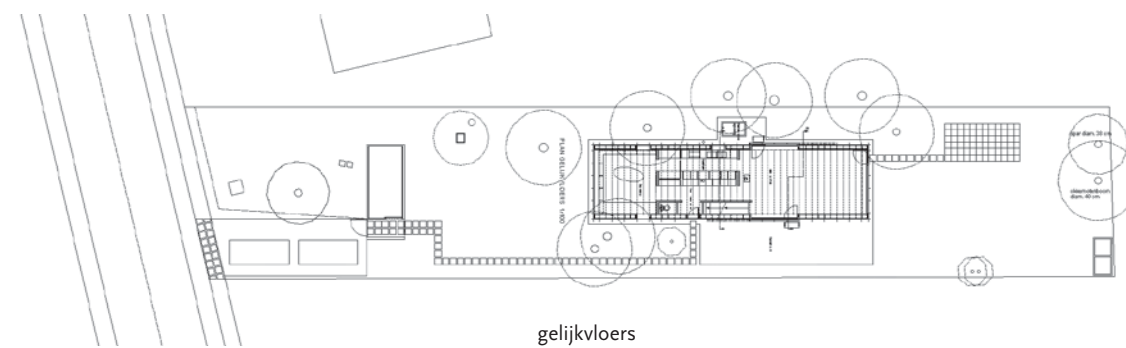
Waversebaan 253
3001 Heverlee

bouwheer

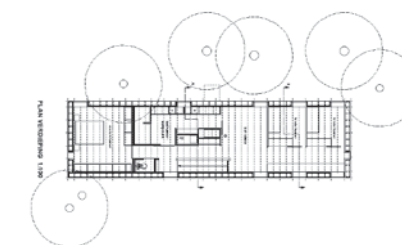
Wim Van Laer
Liesbet Silverans

oplevering

Mei 2007

gelijkvloers

verdieping +1

project

WONING EVENEPOEL - LETTENS

architect

PETER KINT ARCHITECTEN

zie kaart 11 / nr. 14

gelijkvloers

verdieping +1

verdieping +2

Nieuwbouw
vrijstaande woning
met een 360° zicht
op de omgeving

adres

Wijnbergenstraat 118
3010 Kessel-Lo

bouwheer

Dhr. en Mevr.
Evenepoel-Lettens

oplevering

September 2007

Foto: Elisa Kint

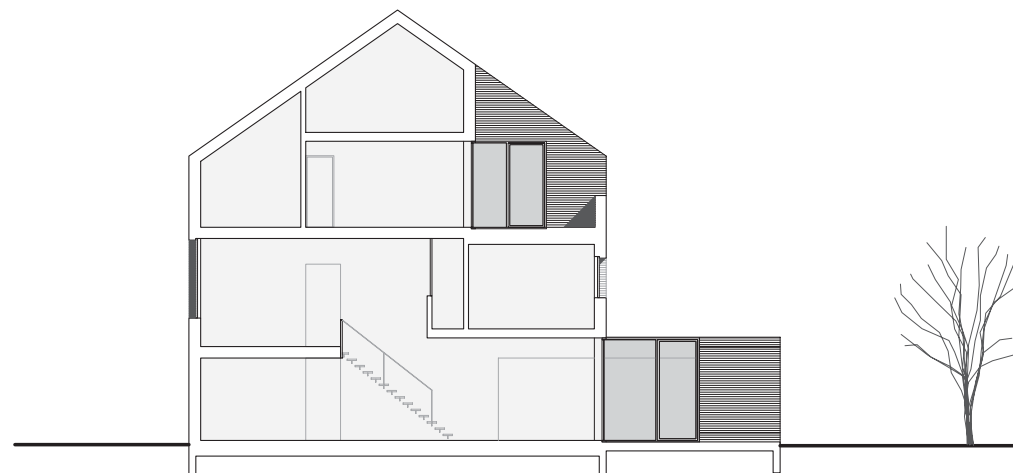
project

WONING RAVIER - LEMMENS

architect

DAS - DESIGN EN ARCHITECTUURSTUDIO

zie kaart 11 / nr. 15

Nieuwbouw woning op hoekveld

adres

E. Vlieberghlaan 16

3010 Kessel-Lo

bouwheer

Dhr. en Mevr.

Ravier-Lemmens

oplevering

September 2009

Foto: Luc Roymans

project
APPARTEMENTEN EN KANTOOR RIDDERSTRAAT
architect
ARCHIBLAU & PARTNERS

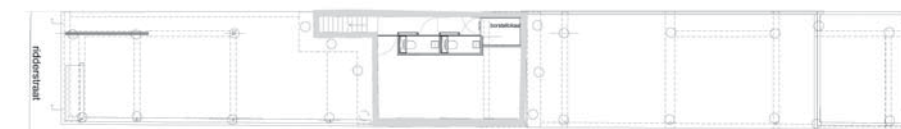
zie kaart 1 / nr. 16

Volledige
bebouwing
hoekperceel met
appartementen en
kantoor

adres
Ridderstraat 77
3000 Leuven

bouwheer
Dhr. de Volder
Dhr. Brams

oplevering
December 2007

plan 0e

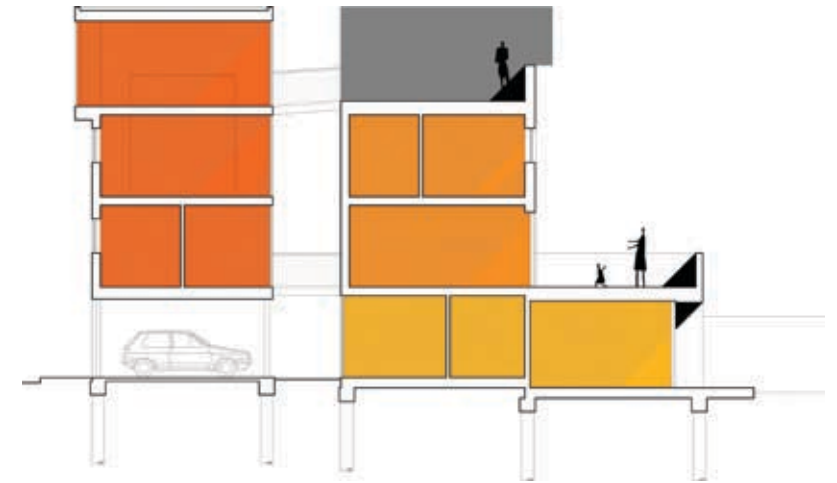
plan 1e

plan 2e

plan 3e

doorsnede

Nieuwbouw van drie woningen rond ontsluitingspatio

adres
Burchtstraat 12-14
3000 Leuven

bouwheer
Stad Leuven

oplevering
Augustus 2008

project
PATIEWONINGEN LEBU
architect
TV DE NEUTER - HERMANS - VERHEYEN
zie kaart 1 / nr. 17

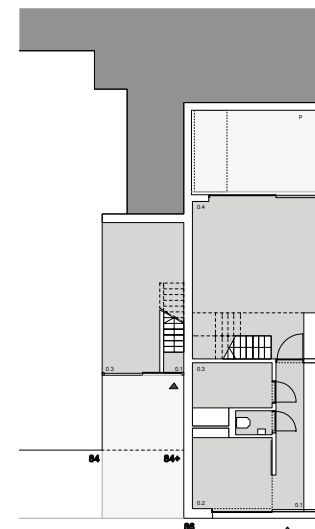
project

M3

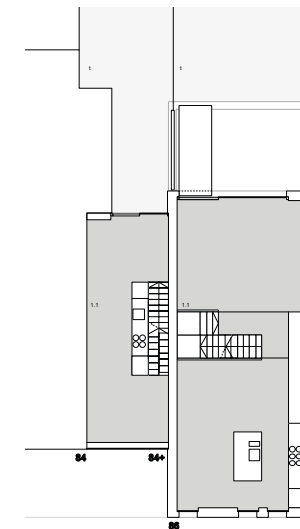
architect

DAS - DESIGN EN ARCHITECTUURSTUDIO

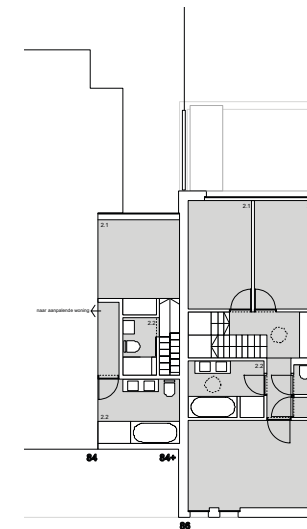
zie kaart 11 / nr. 18

gelijkvloers

verdieping +1

verdieping +2

Rijwoningen voor flexibel woonprogramma

adres

Mechelsesteenweg 84-86
3000 Leuven

bouwheer

bvba M3

oplevering

Mei 2008

Foto: Dirk Leermans

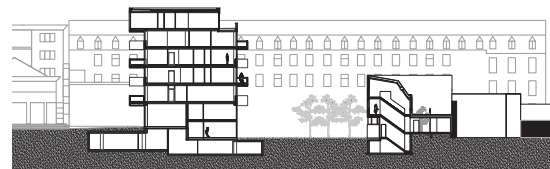
project

ZWEMBADSITE

architect / landschapsarchitect

ARCHITECTEN BOB361 / ONTWERPBUREAU PAUWELS

zie kaart 1 / nr. 19

Nieuwbouw
appartementen
rond nieuw
binnenstedelijk
plein

adres

Hogeschoolplein 2
3000 Leuven

bouwheer

Implant nv (100%
Extensa Group nv)

oplevering

Oktober 2009

Foto: André Nullens

project

BARBARAHOF

architect

A33 ARCHITECTENVENNOOTSCHAP

zie kaart 1 / nr. 20

9 stadswoningen
binnen groter
geheel van
reconversie
Boerenbondsite

adres

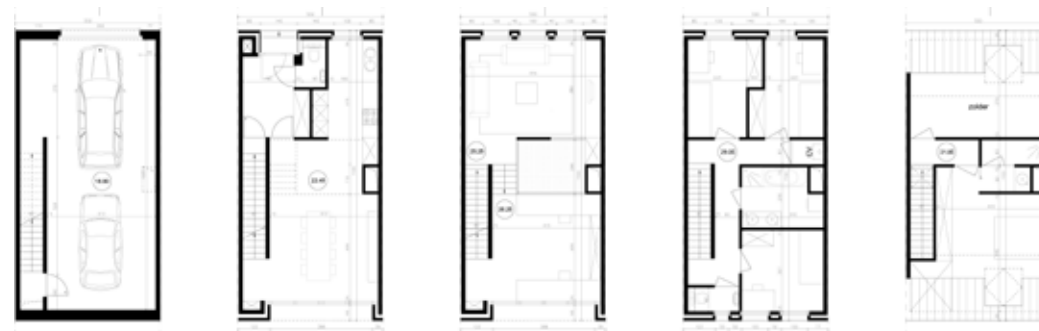
Den Tempst
3000 Leuven

bouwheer

Barbarahof nv

oplevering

Juni 2009

project

CENTRALE WERKPLAATSEN BLOK B + E

architect

BOGDAN & VAN BROECK ARCHITECTS

zie kaart II / nr. 21

Appartementen
boven commerciële
ruimten en
rijwoningen aan
woonstraat

adres

Diestsesteenweg /
Smidsestraat
3010 Kessel-Lo

bouwheer

Matexi Projects nv

oplevering

September 2009

Ontwerp buitenruimte: THV Vectris - Infrabo

project

CENTRALE WERKPLAATSEN BLOK A

architect

WIT ARCHITECTEN

zie kaart 11 / nr. 22

Foto: WIT Architecten (links) / Toon Coussement (rechts)

verdieping +1

dwarsnede

Appartements-
gebouw met
galerijontsluiting en
open parkeersokkel

adres

Smidsestraat

3010 Kessel-Lo

bouwheer

Matexi Projects nv

oplevering

September 2009

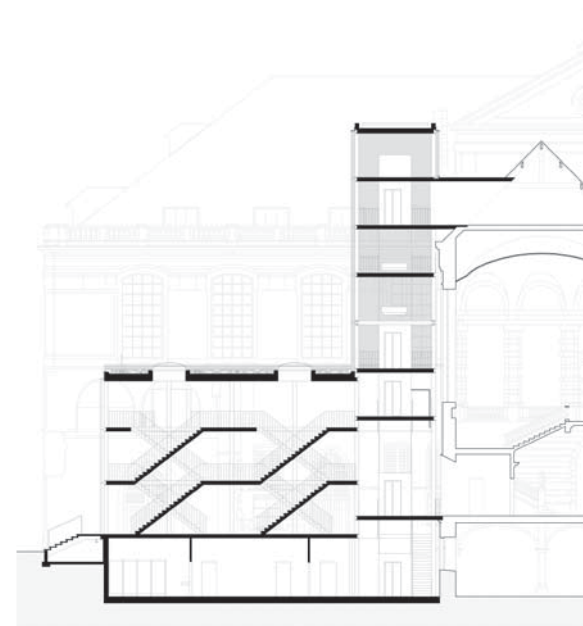
project

RECTORAAT EN UNIVERSITEITSHALLEN

architect

LAVA ARCHITECTEN & BVB ARCHITECTS

zie kaart 1 / nr. 23

langsneede

Nieuwe
vluchtrappen voor
ceremoniële zalen
en panoramische
lift naar rectoraat

adres

Naamsestraat 22
3000 Leuven

bouwheer

Technische Dienst
K.U.Leuven

oplevering

December 2007

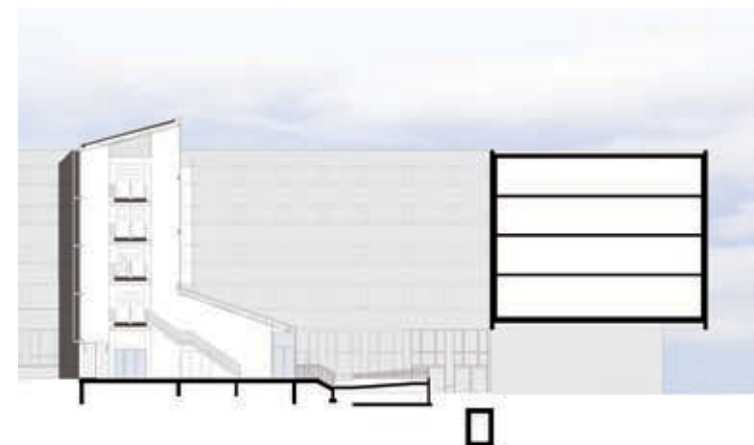
project

FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN

architect

POPONCINI & LOOTENS IR. ARCHITECTEN

zie kaart 1 / nr. 24

Nieuwe hoofd-
ingang als
herkenningpunt
voor faculteit
Sociale
Wetenschappen

adres

Parkstraat 45
3000 Leuven

bouwheer

Technische Dienst
K.U.Leuven

oplevering

September 2009

project

MONITORATEN K.U. LEUVEN

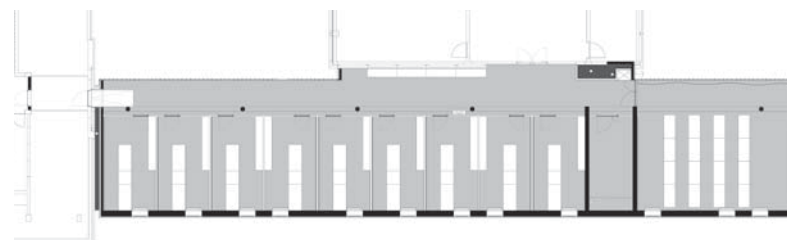
architect

WIT ARCHITECTEN

zie kaart 11 / nr. 25

gelijkvloers

verdieping +1

Nieuwe
leslokalen voor
studiebegeleiding
als schakel tussen
twee bestaande
campusgebouwen

adres

Celestijnenlaan 200i
3001 Heverlee

bouwheer

Technische Dienst
K.U. Leuven

oplevering

September 2006

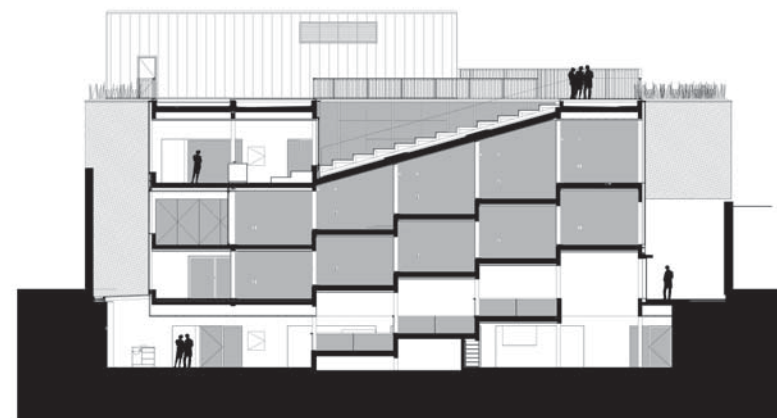
project

VLERICK MANAGEMENT SCHOOL

architect

TV 360_ARCHITECTEN & STÉPHANE BEEL

zie kaart 1 / nr. 26

Reconversie
voormalig
Oudheidkundig
Instituut tot
managementschool

adres

Vlamingenstraat 83
3000 Leuven

bouwheer

Vlerick Leuven Gent
Management School

oplevering

Januari 2007

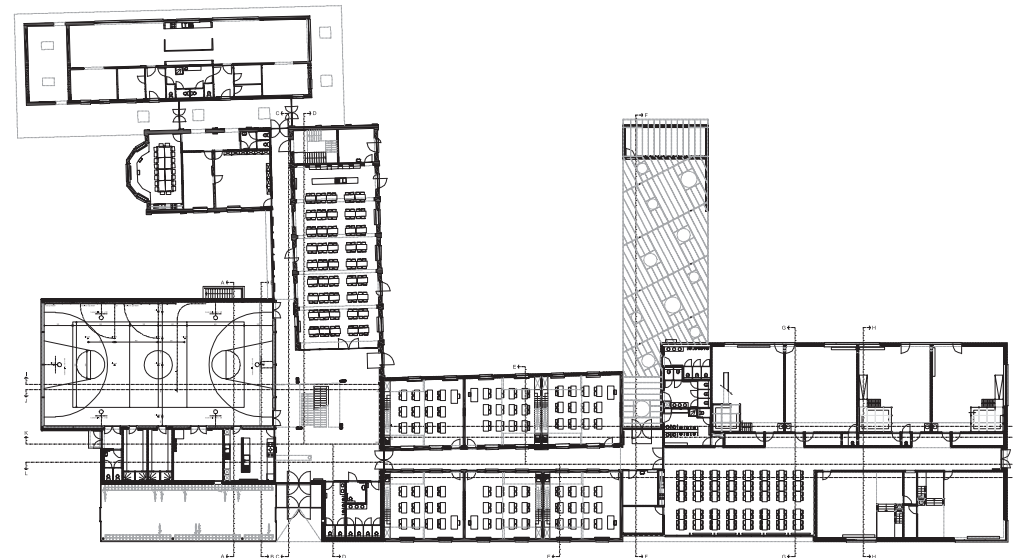
project

VRIJE BASISCHOOL DE TWIJG

architect

A33 ARCHITECTENVENNOOTSCHAP

zie kaart II / nr. 27

Uitbreiding
basisschool
met turnzaal,
kleuterklassen en
buitenschoolse
opvang

adres

Ursulinenstraat 1
3018 Wijgmaal

bouwheer

Vrije Basisschool
De Twijg

oplevering

Februari 2007

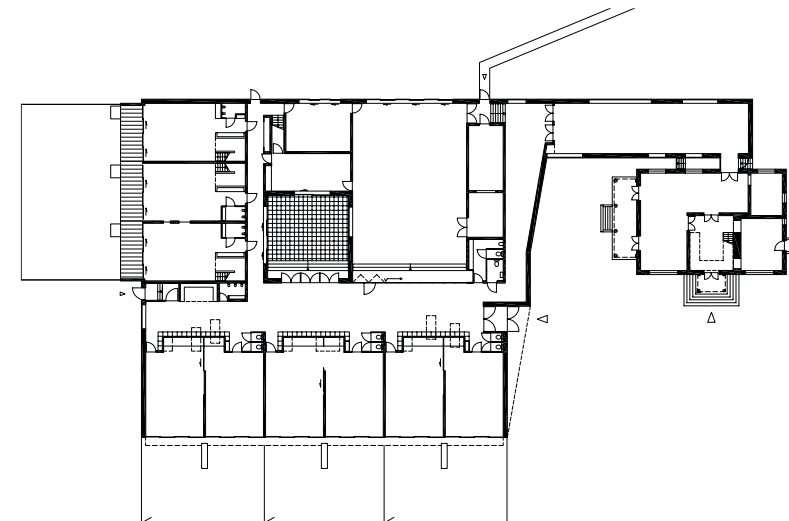
project

KLARE BRON SCHOOL

architect

MACCREANOR LAVINGTON ARCHITECTS

zie kaart 11 / nr. 28

Uitbreiding school
met nieuwe
leslokalen rond
brede speelgang
voor kleuter en lager
onderwijs

adres

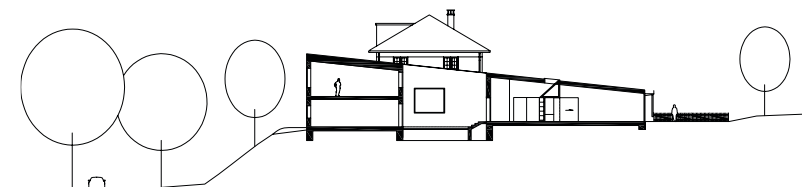
J. Vandenbemptlaan 14
3001 Heverlee

bouwheer

Gemeenschapsonderwijs

oplevering

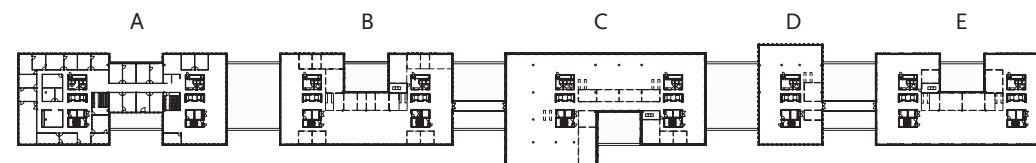
December 2008

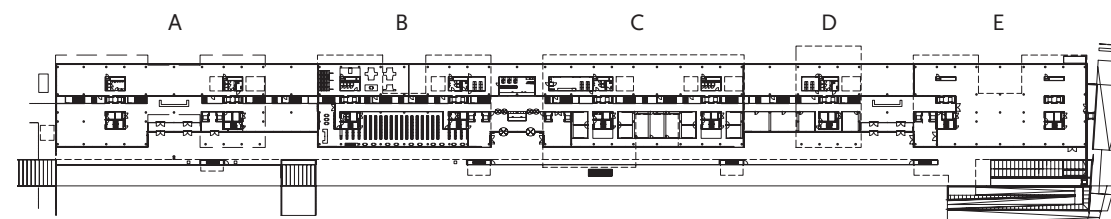

project
STADSKANTOOR + KBC VERZEKERING
 architect
CREPAIN BINST ARCHITECTURE

zie kaart 1 / nr. 29

verdieping +5

gelijkvloers

Grootschalig
 kantorencomplex
 langs het spoor

adres

Tiensevest
 3000 Leuven

bouwheer

KBC Verzekeringen +
 Stad Leuven

oplevering

2008

Foto: Filip Dujardin

project

WETENSCHAPSPARK ARENBERG

architect

POPONCINI & LOOTENS I.R. ARCHITECTEN

zie kaart 11 / nr. 30

Nieuwe cluster
kantoorgebouwen
op Wetenschapspark
Arenberg

adres

Gaston Geenslaan 14
3001 Heverlee

bouwheer

Interleuven

oplevering

Januari 2010

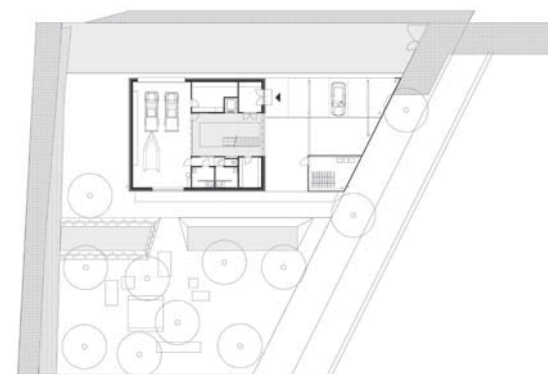
project

VMM BESTURINGSGEBOUW

architect

EVR-ARCHITECTEN

zie kaart 11 / nr. 31

gelijkvloers

verdieping +1

Nieuw besturings-
en controlecentrum
voor de Vlaamse
Milieumaatschappij
volgens passiefhuis
standaard

adres

Herestraat 49
3000 Leuven

bouwheer

Vlaamse
Milieumaatschappij

oplevering

Januari 2008

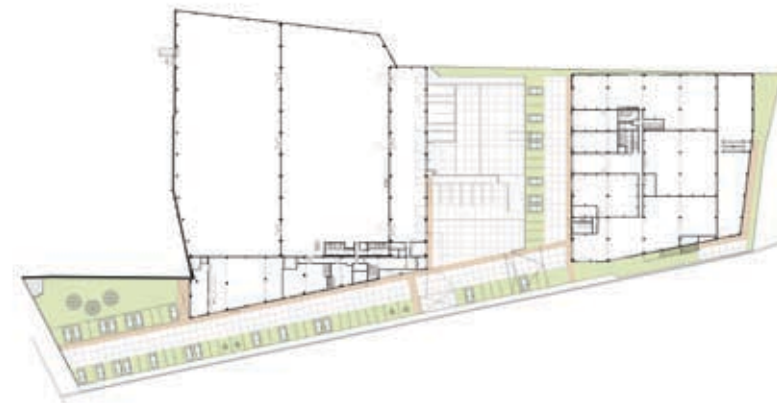
project

SOCIAAL BEDRIJVENCENTRUM VEILINGSITE

architect

TV A20-ARCHITECTEN / GRONTMIJ

zie kaart 1 / nr. 32

Reconversie
Veilingsite
tot nieuw
bedrijvencentrum
voor sociale
economie

adres

Ijzerenmolenstraat 4
3001 Heverlee

bouwheer

Spit Tewerkstelling vzw

oplevering

Oktober 2009

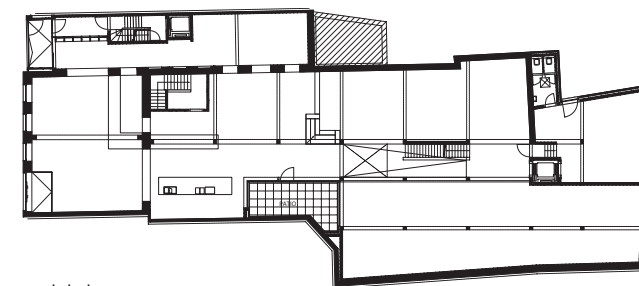
project

WINKEL + APPARTEMENTEN MAFRANS

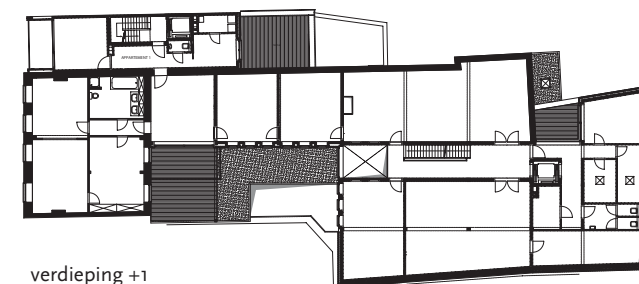
architect

LAND ARCHITECTEN

zie kaart 1 / nr. 33

gelijkvloers

verdieping +1

Foto: Anja Van Eetveldt

Grootschalige
verbouwing
winkel en
vernieuwing woon-
appartementen

adres

Diestsestraat 32
3000 Leuven

bouwheer

Mafrans bvba (heden
Kookhuys Mafrans)

oplevering

November 2009

project

WINKELPAND H²O

architect

ARCHIBLAU & PARTNERS

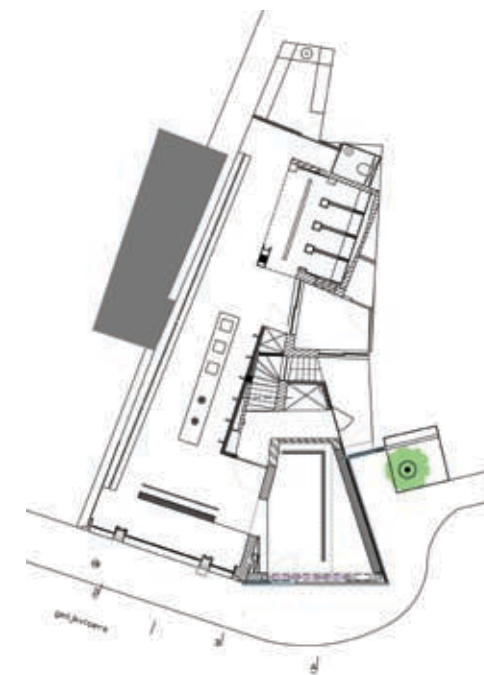
zie kaart 1 / nr. 34

Uitbreiding
bestaand
winkelpand op
geëxponeerde
hoeklocatie

adres
Naamsestraat 173
3000 Leuven

bouwheer
H²O

oplevering
Augustus 2007

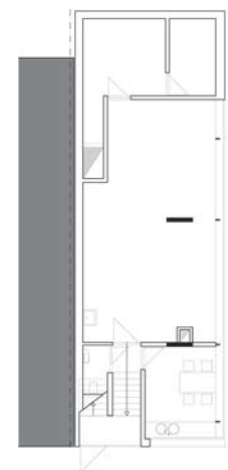
project

TANDARTSENPRAKTIJK C.P.I.L.

architect

GUERRILLA OFFICE ARCHITECTS

zie kaart 1 / nr. 35

souterrain

gelijkvloers

verdieping

Nieuwbouw
tandartsenpraktijk
met mogelijke
transformatie tot
woning

adres

Ijzermolenstraat 110

3001 Heverlee

bouwheer

C.P.I.L. bvba

oplevering

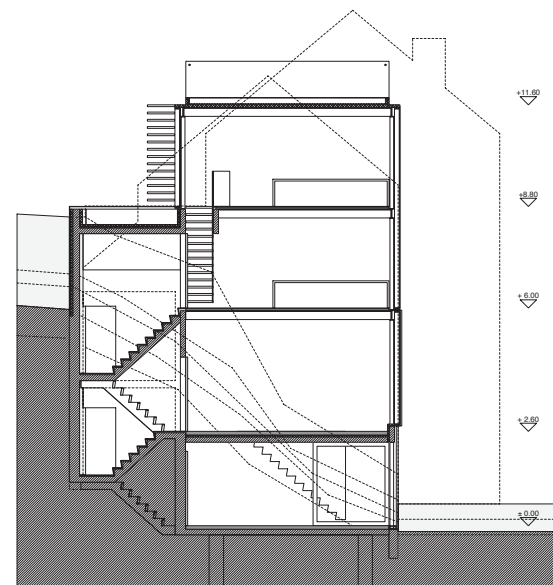
Januari 2009

project
KANTOOR WIT ARCHITECTEN
architect
WIT ARCHITECTEN

zie kaart 1 / nr. 36

Nieuw
kantoorgebouw
inge-graven in stijl
berghelling

adres
Mechelsestraat 225a
3000 Leuven

bouwheer
WIT Architecten

oplevering
2008

Foto rechts: WIT Architecten

project

MUSEUM M

architect

STÉPHANE BEEL ARCHITECTEN

zie kaart 1 / nr. 37

Uitbreiding
stedelijk museum
tot museumsite
met nieuwe zalen
en publieksruimten

adres

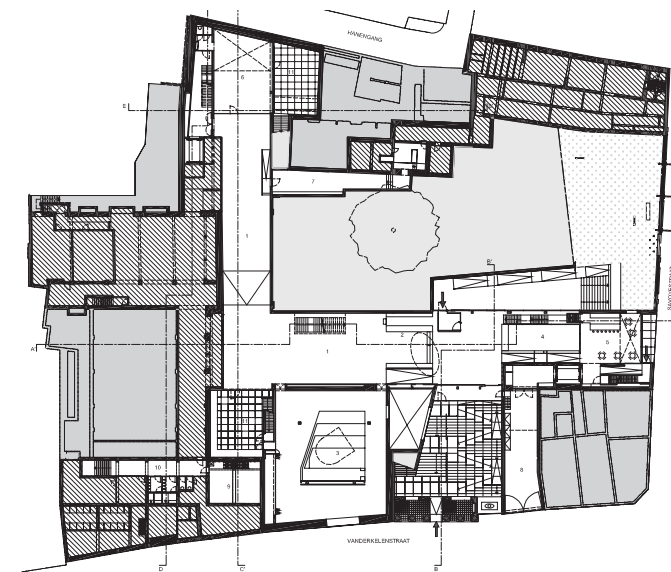
Leopold
Vanderkelenstraat 28
3000 Leuven

bouwheer

Autonoom
Gemeentebedrijf
Museum Leuven /
Stad Leuven

oplevering

September 2009

nivo -1

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van de stad Leuven.

Samenstelling, V.U.

Vzw Stad en Architectuur

Petra Griefing

Rijschoolstraat 4/201

3000 Leuven

Telefoon 016 22 22 39

info@stadenarchitectuur.be

www.stadenarchitectuur.be

Redactieraad

Maarten Delbeke hoofddocent aan de vakgroep Architectuur en Stedenbouw van de Universiteit Gent en houder van een Vidi-beurs aan de Universiteit Leiden

Bart Macken ir. architect, medeoprichter en partner van Macken & Macken architecten

Valerie Philippaerts ir. architect, dienst Ruimtelijke Ordening stad Leuven

Pieter Walraet architect, partner van KPW architecten, bestuurslid Stad en Architectuur vzw

Jan Wijle ir. architect, voormalig hoofd 'kunst in de openbare ruimte/architectuur' van STROOM Den Haag

Auteurs

Maarten Delbeke hoofddocent aan de vakgroep Architectuur en Stedenbouw van de Universiteit Gent en houder van een Vidi-beurs aan de Universiteit Leiden

Pieter T'Jonck ir. architect, actief als publicist in binnen- en buitenland

Sven Sterken dr.ir.arch., docent en onderzoeker aan de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst, dep. architectuur Sint-Lucas

Sigrid de Jong architectuurhistoricus en -criticus, onderzoeker en docent architectuurgeschiedenis aan de Universiteit Leiden

Jan Wijle ir. architect, voormalig hoofd 'kunst in de openbare ruimte/architectuur' van STROOM Den Haag

Fotografen

Anja Van Eetveld, Maurice Nijhuis

(p.4,6, 16, 32, 38, 44, 58-59)

Vormgeving

Andrea Bertus | www.ontwerpburobertus.nl

Drukwerk

Acco Leuven

© Leuven 2010

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn bijdrage.

